

Het ontwikkelingsperspectief op basisschool Zuiderlicht

Jennifer Friskus

Studentnummer: 1401924

Master Special Educational Needs (M SEN)

Fontys Onderwijscentrum Speciale Onderwijszorg

Leerroute: Intern Begeleider

Begeleid door: Mevrouw H. Hermans

Juni 2012

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	blz	1
Samenvatting	blz	4
Inleiding	blz	5
Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling	blz	7
1.1 Aanleiding	blz	7
1.2 Onderzoeksvraag	blz	9
1.3 Doel van het onderzoek	blz	9
1.4 Doel in het onderzoek	blz	10
Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing	blz	11
2.1 Passend Onderwijs en Inclusie	blz	11
2.2 De zorgstructuur op basisschool Zuiderlicht	blz	13
2.2.1 De 1-zorgroute	blz	13
2.2.2 Handelingsgericht werken	blz	15
2.2.3 Het groepsplan	blz	16
2.2.4 Het individuele handelingsplan	blz	17
2.2.5 Het ontwikkelingsperspectief	blz	18
2.3 Aan welke eisen moet een ontwikkelingsperspectief voldoen?	blz	19
2.4 Hoe zet het ontwikkelingsperspectief aan tot handelen van de leerkracht?	blz	21
2.4.1 Kindfactoren en omgevingsfactoren	blz	21
2.4.2 Een valide en betrouwbaar OPP	blz	21
2.4.3 Systemen	blz	22
2.4.4 Doelen stellen	blz	23
2.4.5 Referentieniveaus	blz	23

Hoofdstuk	3	Onderzoeksmethodologie	blz	28
	3.1	Inleiding	blz	28
	3.2	Triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid	blz	28
	3.3	Type onderzoek	blz	29
	3.4	Instrumenten	blz	29
	3.4.1.	Vragenlijst nulmeting	blz	29
	3.4.2	Gestructureerde discussie en informeel gesprek	blz	30
	3.4.3	Interview	blz	31
	3.4.4	Gestructureerde discussie en informeel gesprek	blz	31
	3.4.5	Het concept document ontwikkelingsperspectief van basisschool Zuiderlicht	blz	31
	3.4.6	Vragenlijst eindmeting	blz	32
Hoofdstuk	4	Data analyse en resultaten	blz	33
	4.1	Vragenlijst nulmeting en Vragenlijst eindmeting	blz	33
	4.2	Gestructureerde discussie en informeel gesprek	blz	37
	4.3	Interview	blz	38
	4.4	Gestructureerde discussie en informeel gesprek	blz	39
	4.5	Het document ontwikkelingsperspectief van basisschool Zuiderlicht	blz	40
Hoofdstuk	5	Conclusies	blz	42
	5.1	Conclusies bij deelvraag 1	blz	42
	5.2	Conclusies bij deelvraag 2	blz	43
	5.3	Conclusies bij deelvraag 3	blz	47
	5.4	Is de onderzoeksvraag beantwoord?	blz	49

Hoofdstuk 6 Evaluatie onderzoek	blz	50
6.1 Ethische reflectie	blz	50
6.1.1. Vertrouwen, bedrog en zelfbedrog	blz	50
6.1.2 Zorgvuldigheid en nalatigheid	blz	50
6.1.3 Volledigheid en selectiviteit	blz	50
6.1.4 Concurrentie en collegialiteit	blz	51
6.1.5 Publiceren, auteurschap en geheimhouding	blz	51
6.1.6 Onderzoek en opdracht	blz	51
6.2 Persoonlijke ontwikkeling	blz	51
Woord van dank	blz	54
Literatuurlijst	blz	55
Bijlagen	blz	57
Bijlage 1. Vragenlijst over het ontwikkelings- perspectief op basisschool Zuiderlicht nulmeting	blz	58
Bijlage 2. Concept format Ontwikkelingsperspectief 1	blz	59
Bijlage 3. Concept format Ontwikkelingsperspectief 2	blz	64
Bijlage 4. Voorlopige eindversie document Ontwikkelingsperspectief Zuiderlicht	blz	74
Bijlage 5. Vragenlijst over het ontwikkelings- perspectief op basisschool Zuiderlicht eindmeting	blz	79

Samenvatting

Bij leerlingen gericht aan doelen werken kan op school- en groepsniveau. Voor de ongeveer 10 procent leerlingen, die het minimum eindniveau van de basisschool niet bereikt, gebeurt dit op individueel niveau met een eigen leerlijn.

Voor deze leerlingen moet basisschool Zuiderlicht een ontwikkelingsperspectief maken. Hiermee maakt ze inzichtelijk welke leerdoelen ze nastreeft. Inzichtelijk voor de school zelf, de leerling, de ouders en de Onderwijsinspectie.

Over wat een ontwikkelingsperspectief van een leerling precies inhoudt bestaan nog een aantal verschillende opvattingen. Volgens Clijnen (2007) wordt het ontwikkelingsperspectief aangeduid als:

- Een didactisch perspectief: wat is de haalbare didactische voortgang van deze leerling?
- Een pedagogisch perspectief: wat is de haalbare ontwikkeling van een leerling op het gebied van samenwerken, communicatie en zelfsturing?
- Een leerrendementsverwachting: wat verwachten we als vooruitgang bij de leerling?
- Een uitstroomprofiel: wat is de gewenste en mogelijke opleiding voor deze leerling na het basisonderwijs?

Veel scholen bepalen bij het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief zowel een prognose van de leerresultaten als het uitstroomprofiel van een leerling. De school werkt dan meer plannend dan volgend en kan systematisch evalueren of ze nog op koers zit. Met plannend werken wordt bedoeld, dat er proactief en preventief gehandeld wordt. Er wordt niet afgewacht tot de leerling achterblijft in de ontwikkeling, er wordt door de leerkracht en de school goed ingeschat wat er van de leerling mag worden verwacht. Het is belangrijk om op basis van geschikte gegevens inzicht te krijgen op de capaciteiten van een leerling. De leerkracht spreekt de leerling dan aan in de zone van de naaste ontwikkeling, in plaats van op frustratieniveau. Kinderen die op het juiste niveau aangesproken en uitgedaagd worden zich veilig voelen en succeservaringen opdoen. Een basis voor kinderen om vanuit te leren.

En aan die basis moeten we samen bouwen!

Inleiding

Dit onderzoek voer ik uit in het kader van mijn opleiding Master Special Educational Needs aan de Fontys Hogeschool te Tilburg.

Mijn naam is Jennifer Friskus en ik ben vanaf 2003 werkzaam in het regulier basisonderwijs als groepsleerkracht. Ik werk op Basisschool Zuiderlicht, een kleine school, dichtbij het centrum van Tilburg. Ik heb op deze school mijn LIO stage gedaan en ben hier sindsdien blijven werken. Ik heb een aantal jaar groep 8 gedaan, een jaar groep 4 en 6 en ben op dit moment leerkracht van groep 3-4. De school is op papier gefuseerd met Basisschool Fatima, officieel heet de school: Zuiderlicht, lespunt van basisschool Fatima. (Hierna aangegeven als Basisschool Zuiderlicht.)

Basisschool Zuiderlicht heeft op dit moment 65 leerlingen. De groepen zijn allemaal combinatiegroepen. Er is een groep 1-2, 3-4, 5-6 en 7-8. Basisschool Zuiderlicht heeft een klein team, dat bestaat uit zes leerkrachten en één Intern Begeleider (IBer). Er zijn vier vaste groepsleerkrachten en twee leerkrachten die een ondersteunende taak hebben. De directrice is twee dagdelen aanwezig.

Het voortbestaan van Basisschool Zuiderlicht is nog niet zeker. De school moet leerlingen aantrekken, anders zal de school in 2013 opgaan in basisschool Fatima. Dan zal de visie op onderwijskundige en pedagogische zaken opnieuw bekeken en geformuleerd moeten worden.

Mijn hart ligt bij deze school. Ik werk er met heel veel plezier en voel me betrokken bij de leerlingen, ouders en mijn collega's. Ik heb in de loop der jaren heel wat veranderingen meegemaakt. Twee jaar geleden voelde ik, dat ik zelf behoefte aan verandering had, aan meer verdieping. Ik wilde meer leren over het goed zorgen voor leerlingen, het beter kunnen signaleren en zorg vinden die aansluit bij de behoeften van mijn leerlingen. Ik besloot vanuit die gedachte de IB-opleiding te gaan volgen.

Keuze van het onderwerp

Samen met de IBer van Zuiderlicht ben ik tot de conclusie gekomen dat het onderwerp: een ontwikkelingsperspectief op onze school een actueel en relevant onderwerp is. Met het vaststellen van een document voor het ontwikkelingsperspectief kan de eerste belangrijke stap tot het nog verder verbeteren van de leerlingzorg op Zuiderlicht gezet worden. Er is op onze school een aantal leerlingen die in aanmerking komen voor een ontwikkelingsperspectief, we hebben echter nog geen document om dat perspectief voor die leerlingen in te borgen. De relevantie voor de praktijk is dus groot. Zuiderlicht gaat dan ook mee in de ontwikkelingen van Passend Onderwijs, die op dit moment in gang zijn. Passend Onderwijs heeft onder andere als doel de leerlingen beter in beeld te brengen en te bepalen welke leerlingen specifieke zorg nodig hebben. Deze laatste twee punten verdienen aandacht op onze school.

Relevantie

Mijn onderzoek gaat over het ontwikkelingsperspectief. Het ontwikkelingsperspectief is een voorspelling van de ontwikkeling en het toekomstige niveau van een leerling. Het onderzoek moet er uiteindelijk toe leiden dat het team op basisschool Zuiderlicht een document, qua vorm en inhoud, heeft gekozen waarin zij het ontwikkelingsperspectief van haar leerlingen kan plaatsen. Het is de bedoeling dat het team hiermee haar handelingsbekwaamheid op het gebied van leerlingenzorg gaat uitbreiden. Die handelingsbekwaamheid zal daarna nog verder uitgebreid kunnen worden, dit kan gezien worden als een proces dat nog een periode goed begeleid en geëvalueerd moet worden.

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling

1.1 Aanleiding

Mijn onderzoek gaat over het vinden van een werkbaar document voor het ontwikkelingsperspectief van basisschool Zuiderlicht. Dat bestaat op dit moment nog niet. Er is door het team uitgesproken dat er behoefte is aan dit document, omdat er een groep leerlingen op onze school is, die de einddoelen van groep 8 niet gaan behalen. We willen als school deze kinderen een zo goed verantwoorde zorg kunnen bieden. Het hebben van een geschikt document voor een ontwikkelingsperspectief kan ons daarbij goed ondersteunen. Om aan te geven waar de wens van het team vandaan komt, is het van belang om een stukje geschiedenis van de school te vertellen.

Vier jaar geleden is de 1-zorgroute op Zuiderlicht versneld ingevoerd. De 1-zorgroute is een cyclisch proces per schooljaar, waarbij de leerkracht met de IBer de leerlingen in de groep bespreken en streven naar het afstemmen van het onderwijs op de behoeften van de leerlingen, zodat de leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen (Clijsen, 2007).

De versnelde invoering van de 1- zorgroute was het gevolg van een plan van aanpak, gemaakt door de KPC groep. De KPC Groep is een adviesorganisatie voor het onderwijs.

Het plan van aanpak lag er, omdat Zuiderlicht onder verscherpt toezicht kwam te staan door de Inspectie van het Onderwijs. Basisschool Zuiderlicht kreeg in het schooljaar 2007-2008 namelijk het predicaat “zeer zwakke school”. De opbrengsten bleven te veel achter. Naast een aantal andere indicatoren, was de leerlingzorg niet op orde.

Volgens het Inspectierapport vastgesteld op 10 december 2007 werd door de school de zorg onvoldoende planmatig uitgevoerd. Eén van de eisen was het op orde brengen van de leerlingzorg.

Na twee jaar van aanpakken door en veranderen van het team, kende de Inspectie van het Onderwijs basisschool Zuiderlicht weer het basisarrangement toe.

De Inspectie schrijft in haar rapport van bevindingen van maart 2010, dat de opbrengsten weer voldoende op het niveau dat op grond van de kenmerken van de leerlingenpopulatie mag worden verwacht. Over de zorg geeft de Inspectie aan dat deze nu planmatig uitgevoerd wordt en dat de school vanaf dat moment de effecten van de zorg planmatig evalueert.

De Inspectie geeft in haar rapport echter ook aan dat de school de leerlingen die zorg nodig hebben, nog onvoldoende vroegtijdig signaleert en dat de school nog onvoldoende op basis van een analyse van de verzamelde gegevens de zorg voor de leerlingen bepaalt.

Er zijn leerlingen die naast een aanpak in een groepsplan ook een individueel handelingsplan hebben, waarin de specifieke zorg wordt verdiept. Uit het zorgplan van Zuiderlicht wordt niet duidelijk welke criteria de school hanteert, wanneer een individueel handelingsplan wordt ingezet. In de praktijk blijken allerlei (vooral) externe factoren een rol te spelen. De Inspectie heeft daarvan gezegd dat de school zelf objectief moet bepalen wanneer en waarom leerlingen in aanmerking komen voor extra zorg. Daarnaast geeft de Inspectie aan dat er ook leerlingen zijn waarvan de ontwikkeling stagneert. Deze leerlingen blijven te lang binnen het groepsplan, terwijl een individueel meer gericht plan noodzakelijk is.

De kwaliteit van de analyse van de leerproblemen bij individuele handelingsplannen is volgens de Inspectie wisselend. Voor de effectiviteit van de zorg is het van belang dat de zorg zo goed mogelijk aansluit op de problemen in de ontwikkeling van de leerlingen. Daarvoor is analyse van de hulpvraag, bijvoorbeeld via diagnostisch onderzoek nodig. Als voldoende duidelijk is welke hiaten er zijn, kan de school evalueerbare doelen formuleren die aansluiten op deze gediagnosticeerde problematiek. De huidige werkwijze is vaak te algemeen, waardoor de zorg te weinig doelgericht is.

De gewenste situatie is om de zorg op deze hierboven genoemde punten op basisschool Zuiderlicht voor de leerlingen te verbeteren. Het is belangrijk dat we stappen gaan zetten in de richting, de leerlingenzorg nog verder te verbeteren. Als een leerling stagneert in zijn ontwikkeling is het analyseren van gegevens belangrijk. Als we die gegevens goed kunnen analyseren kunnen we tot een duidelijke hulpvraag voor een leerling komen. Die hulpvraag moet leiden tot ambitieuze doelen. Doelen die gericht zijn op wat een leerling echt nodig heeft om zich verder te kunnen ontwikkelen. Het team moet ook beslissen wanneer een leerling niet meer binnen het groepsplan kan blijven. Externe factoren mogen daarbij geen rol spelen, het team moet daarin zelf een weloverwogen keuze maken aan de hand van zelf opgestelde criteria. Door tijdig te signaleren aan de hand van deze criteria kunnen leerlingen eerder in aanmerking komen voor een individueel handelingsplan óf een ontwikkelingsperspectief. Dan ontvangen zij zorg op maat.

1.2 Onderzoeksvraag

Wat is voor het team van basisschool Zuiderlicht een werkbaar document voor een ontwikkelingsperspectief voor leerlingen, dat past binnen de zorgstructuur?

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is deze onderverdeeld in een aantal deelvragen. Deze deelvragen vormen de rode draad binnen het onderzoek.

De deelvragen van het onderzoek zijn:

1. Welke plaats krijgt het ontwikkelingsperspectief binnen de zorgstructuur?
2. Welke eisen stelt het team aan een document, qua vorm en inhoud, waarin het team het ontwikkelingsperspectief van een leerling kan borgen?
3. Hoe zet het document van het ontwikkelingsperspectief aan tot handelen van de leerkracht?

1.3 Doel van het onderzoek

De aanleiding van het onderzoek is, het team een stap te laten zetten in het handelingsbekwaam worden met betrekking tot het ontwikkelingsperspectief (OPP). Harinck (2007) geeft aan dat het doel van het onderzoek de aanleiding is, de reden waarom het onderzoek plaatsvindt. Het team zal op het eind van dit schooljaar beschikken over meer informatie over het OPP. Het team weet dan bij welke leerlingen een OPP gemaakt kan worden en welke eisen de Inspectie van het Onderwijs stelt aan het OPP. Het team heeft dan een mening gevormd over welke onderdelen en informatie een OPP moet bevatten. Er wordt een document gemaakt met daarin de wettelijke eisen en de wensen van het team verwerkt. Een aantal collega's heeft op het eind van dit schooljaar ook met OPP gewerkt om daar de sterke en de te verbeteren punten aan te ontdekken.

1.4 Doel in het onderzoek

Het is belangrijk voor de leerlingen van basisschool Zuiderlicht om goede zorg te ontvangen. De kinderen waarvan de school verwacht dat ze de einddoelen van groep 8 niet gaan behalen, moeten goed bediend worden. Het OPP is daar een geschikt middel voor. De school kan het onderwijsaanbod baseren op de onderwijsbehoeften van de leerling. Door het onderwijsaanbod en de resultaten consequent te evalueren en bij te stellen, is de school planmatig en verantwoord bezig.

Volgens Harinck (2007) is het doel in het onderzoek, hetgeen de centrale vraagstelling inhoudt. De vraag is of het team van Zuiderlicht een geschikt document kan ontwikkelen om een ontwikkelingsperspectief voor haar leerlingen in te borgen. Kan het team met dat document aan het werk?

Een neveneffect van mijn onderzoek is, dat ik in een tijdelijke rol van begeleider / coach van collega's aan competenties werk die bij een IBer horen:

- De IBer initieert en onderhoudt een werkklimaat waarbinnen de ontwikkeling van gemeenschappelijke visies en teamleren mogelijk wordt.
- De IBer draagt zorg voor de overdracht van de zorgstructuur binnen de school aan (sub)groepen binnen het team, c.q. het team als totale groep.
- De IBer draagt zorg voor ondersteuning van de individuele groepsleraar in het vergroten, c.q. verwerven van handelingsbekwaamheid.
- De IBer reflecteert op de eigen opvatting en competenties met betrekking tot interpersoonlijk handelen.

Ik onderzoek deze competenties niet specifiek, ik zal wel bij de evaluatie van het onderzoek in hoofdstuk 6 terugblikken op mijn ervaringen hiermee.

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing

2.1 Passend Onderwijs en Inclusie

Het is voor dit onderzoek van belang om te weten wat de meest recente ontwikkelingen zijn in het onderwijs in Nederland. Op 29 november 2011 heeft de minister van Onderwijs het wetsvoorstel Passend Onderwijs ingediend bij de Eerste kamer. In dat wetsvoorstel, dat onlangs door de Tweede Kamer is aangenomen, wordt voorgesteld om Passend Onderwijs in te voeren. De minister legt in een brief aan de Eerste Kamer uit dat het huidige onderwijsstelsel op een aantal punten aangepast moet worden. De minister geeft aan dat het huidige stelsel van extra ondersteuning aan leerlingen is niet houdbaar is. Het stelsel is volgens de minister complex en bureaucratisch, vooral rond het proces van indicatiestelling (het verwijzen van leerlingen naar het speciaal onderwijs), het legt de druk op de zwaarste voorzieningen, leidt tot budgettaire onbeheersbaarheid en organiseert de ondersteuning te veel buiten de klas. Er zitten per saldo nog steeds grote aantallen leerlingen thuis (www.rijksoverheid.nl). De minister wil met Passend Onderwijs deze punten verbeteren.

De essentie van Passend Onderwijs is dat alle leerlingen zich optimaal ontwikkelen: de gewone leerlingen, maar ook de leerlingen die extra begeleiding nodig hebben. Het komt erop neer dat steeds meer leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en extra zorg in het regulier onderwijs blijven. De scholen zijn steeds meer verplicht om hun onderwijs zo in te richten dat zij de mogelijkheden en ontwikkelingen van de leerlingen tot hun recht laten komen. Dat betekent dat scholen voor nieuwe uitdagingen komen te staan en goed moeten nadenken over hoe zij dit in de praktijk aanpakken.

Franke (2008) geeft aan dat inclusief onderwijs in essentie het lesgeven aan een groep met zeer verschillende kinderen is. In het huidige onderwijssysteem worden leerlingen vaak op basis van hun achtergrond in verschillende scholen geplaatst en onderwezen. Binnen de visie van inclusief onderwijs wordt iedere leerling in de groep, als maat en uitgangspunt genomen. Dit komt overeen met de visie van Passend Onderwijs. Het kind wordt centraal gesteld en er wordt gekeken naar wat een leerling wel kan in plaats van wat het niet kan.

Nederland heeft in 1994 een internationale verklaring ondertekend, de Salamanca Verklaring. En Nederland ondertekende in 2007 een verdrag in New York, een internationale verklaring,

het VN-Verdrag voor 'De Rechten van een Mens met een Beperking'. In beide verklaringen heeft de Nederlandse overheid aangegeven mensen met een beperking op te vangen in een reguliere omgeving (Franke, 2008).

De gevolgen van deze verklaringen voor het Nederlandse onderwijs zijn dat de Wet Gelijke Behandeling in het primair en voortgezet onderwijs in werking zal worden gesteld en dat de wet op Leerlinggebonden Financiering geleidelijk afgeschaft gaat worden. Dit geeft opnieuw aan dat er steeds meer leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het reguliere onderwijs zullen blijven.

Scholen krijgen vanaf augustus 2014 de plicht om elke leerling een passend onderwijsaanbod aan te bieden, de Zorgplicht(www.rijksoverheid.nl). Dat is een acceptatie- en geen plaatsingsplicht, wat inhoudt dat een school de leerling moet accepteren, maar wel op zoek kan gaan naar een passende onderwijsvoorziening waar de leerling zich kan ontwikkelen (Franke, 2008). In de Verenigde Staten werkt het net zo. Beattie (2006) geeft aan dat leerlingen waarvan men verwacht dat ze extra zorg nodig hebben, eerst aangenomen worden op de school van aanmelding. Alleen de stappen daarna zijn anders. De staat speelt een belangrijke rol. Zij beslissen mee of een leerling in aanmerking komt voor een onderzoek. De ouders en school mogen wel aangeven of zij vinden dat een dergelijk onderzoek nodig is. Een leerling kan op basis van het onderzoek in aanmerking komen voor een Individualized Education Program (IEP). Dat IEP is te vergelijken met een ontwikkelingsperspectief. Er komen een aantal zeer belangrijke punten overeen. De leerkracht wordt zeer belangrijk geacht binnen het IEP, er wordt plannend gewerkt, er worden ambitieuze doelstellingen gemaakt, deze doelstellingen worden na een bepaalde periode geëvalueerd en bijgesteld.

De minister van Onderwijs stelt in haar brief aan de Eerste Kamer dat de ondersteuning voor zorgleerlingen nu te veel buiten de klas georganiseerd wordt. Het is dus een opdracht om de zorg beter binnen de klas te organiseren. Het ontwikkelingsperspectief is hier een hulpmiddel voor. Het ontwikkelingsperspectief kan in het onderwijs, volgens Clijsen (2007) voor verschillende doeleinden gebruikt worden:

- Vaststellen van de onderwijsbehoeften van een leerling
- Maken van beargumenteerde keuzes in leerlijn/leerstofaanbod
- Stellen van doelen voor een leerling
- Evaluatie van het rendement van het onderwijs

- Communicatie binnen het team over zorg
- Realiseren van doorgaande leerlijnen en doorgaande zorg
- Communicatie met de leerling en de leerling eigenaar maken van zijn/haar ontwikkeling
- Communicatie met de ouders
- Oriëntatie op het opleidingsperspectief van een leerling

De meeste van de door Clijsen genoemde punten hebben een belangrijke plaats binnen Passend Onderwijs en Inclusie. Bijvoorbeeld het vaststellen van de onderwijsbehoeften van een leerling en vanuit daar willen werken. Ook door het maken van beargumenteerde keuzes in leerlijn/leerstofaanbod en het stellen van doelen voor een leerling laat een school zien zo goed mogelijk in te gaan op het houden van een leerling in zijn reguliere omgeving. Als de leerling door de gemaakte aanpassingen zich toch naar verwachting op zijn niveau kan ontwikkelen wordt tegemoet gekomen aan de leerling en aan de wettelijke eisen van Passend Onderwijs.

2.2 De zorgstructuur op basisschool Zuiderlicht

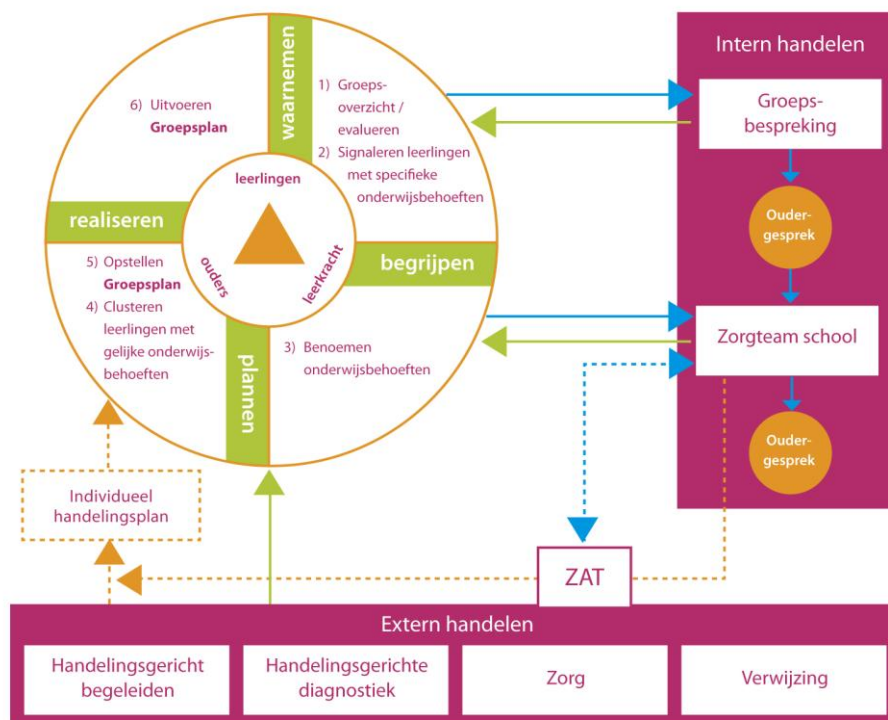
Om duidelijk te maken welke plaats het ontwikkelingsperspectief binnen de zorgstructuur op basisschool Zuiderlicht krijgt, is het zinvol om inzichtelijk te maken hoe de zorgstructuur er op dit moment uit ziet. De zorgstructuur houdt in: een procedure voor het signaleren, diagnosticeren, bespreken en behandelen van leerlingen die (extra) zorg nodig hebben.

2.2.1 De 1-zorgroute

Basisschool Zuiderlicht werkt met de 1- zorgroute. De 1- zorgroute streeft naar een goede afstemming van het onderwijs op de onderwijsbehoeften van de leerlingen, zodat alle leerlingen passend onderwijs ontvangen en zich optimaal kunnen ontwikkelen op basis van hun mogelijkheden en talenten (Clijsen, 2007). Onderwijsbehoeften zijn voor die leerling specifieke behoeften ten aanzien van de leerkracht, instructie, omgeving, groepsgenoten en materialen (Clijsen, 2007).

De 1-zorgroute is een cyclisch proces per schooljaar, per groep, dat de stappen en beslismomenten beschrijft in de zorg aan de leerlingen op groepsniveau, op schoolniveau en op het niveau van bovenschoolse zorg in het samenwerkingsverband. Clijsen (2007) heeft een

aantal uitgangspunten beschreven. De afstemming van het onderwijs op de behoeften van de leerlingen staat centraal. Leerlingen verschillen in onderwijsbehoeften. De verschillen tussen de leerlingen worden niet als probleem, maar als een kans gezien ieder kind te bieden wat hij of zij nodig heeft. Door een interactioneel referentiekader te hanteren, waarbij de leerling wordt bekeken in het geheel van de groep waarin hij of zij zit en de school- en thuisomgeving, worden leerproblemen niet alleen in het kind gezocht. Dit is belangrijk, want het biedt aanknopingspunten om tot een betere afstemming van het onderwijs op de onderwijsbehoeften af te stemmen. Op Zuiderlicht kennen we een grote groep leerlingen, waarbij de thuisomgeving niet optimaal is. Het is dus van belang om het interactionele referentiekader ook steeds in te zetten bij het kijken naar de kindfactoren, tijdens het opstellen van een OPP.

Figuur 1. Schema cyclus 1-zorgroute (www.marant.nl).

2.2.2 Handelingsgericht werken

Binnen de 1-zorgroute staat het handelingsgericht werken centraal. Handelingsgericht werken is een systematische manier van werken in de school, gebaseerd op de uitgangspunten van de Handelingsgerichte diagnostiek, een praktijkmodel voor diagnostiek en advisering. Het model beschrijft een proces waarbij een diagnosticus systematisch te werk gaat. Het analyseert leerproblemen en zoekt naar mogelijke verklaringen met als doel, het geven van een advies. Dat advies is gericht op het aanpakken van die problemen (Pameijer, 2008). Het handelingsgericht werken bestaat uit zes te nemen stappen. Deze stappen worden door de leerkracht en de Iber gezet. Zie figuur 2.

Figuur 2. Schema cyclus handelingsgericht werken binnen 1-zorgroute
(www.kbsdekubus.nl/leerlingenzorg/zorgstructuur/).

Bij stap 1 verzamelt de leerkracht systematisch gegevens over de ontwikkeling van de leerling. Hier worden leerlingen die zich niet naar verwachting ontwikkelen gesignaleerd. Dat kunnen leerlingen zijn die op basis van hun leerpotentie achterblijven of leerlingen die zich boven verwachting ontwikkelen. In de groepsbespreking kan de leerkracht met de Iber bespreken wat hiervan de oorzaak is. Het OPP moet ook gekoppeld worden aan de doelen die de school stelt. Als op basis van het OPP verwacht wordt dat een leerling de gestelde doelen niet bereikt, zijn extra stappen vereist (Clijsen, 2007).

Bij stap 2 wordt er gekeken naar de zorgen die er zijn met betrekking tot de leerling. Er zijn zorgen op het gebied van leren, werkhouding of sociaal emotioneel functioneren.

Bij stap 3 benoemt de leerkracht de specifieke onderwijsbehoeften van de leerling. Op basis van het OPP stelt de leerkracht de doelen voor de komende periode vast. De leerkracht moet ook in beeld brengen welke maatregelen zij moet nemen, bijvoorbeeld verlengde instructie of extra leertijd. Ook kan de leerkracht met de leerling werken aan factoren die van invloed zijn op de leerresultaten, zoals taakpak, motivatie en werkhouding. Ook hier kunnen de stimulerende kindfactoren een belangrijke rol spelen en kan de leerkracht hier positief gebruik van maken.

Bij stap 4 gaat de leerkracht leerlingen met vergelijkbare onderwijsbehoeften clusteren. Daar wordt het OPP van de leerling bij betrokken.

Bij stap 5 geeft de leerkracht in het groepsplan per subgroepje aan, welke doelen zij gaat nastreven. En welke stof zij gaat aanbieden om deze doelen te kunnen bereiken. Voor de leerling met een OPP worden doelen gesteld of eerdere doelen worden bijgesteld.

In de groepsbespreking die op Zuiderlicht drie maal per jaar, per groep plaatsvindt wordt het OPP van de leerling goed bekeken. Er zijn dan recente gegevens, zodat de leerkracht met de IBer conclusies kan trekken en eventueel de doelen kan bijstellen.

2.2.3 Het groepsplan

Binnen de 1-zorgroute op Zuiderlicht wordt er gewerkt met groepsplannen. In een groepsplan geeft een leerkracht doelgericht aan hoe zij de komende periode met de groep voor een vakgebied aan het werk gaat. Welke leerlingen met bepaalde onderwijsbehoeften, hebben welke intensivering of uitbreiding van het onderwijsaanbod nodig? In het groepsplan worden leerlingen geclusterd. De leerlingen worden op Zuiderlicht per groepsplan in drie groepen verdeeld. Er is een basisgroep, een groep leerlingen die aan het “gewone” onderwijsaanbod voldoende hebben. Er is een instructie-onafhankelijke groep, een groep leerlingen die de volledige instructie van de leerkracht niet altijd nodig hebben en behoefte hebben aan verdiepingsstof. En er is een instructie afhankelijke groep, een groep leerlingen die

intensivering van het onderwijsaanbod nodig hebben. Dat kan in de vorm van verlengde instructie met behulp van de instructietafel.

De instructietafel wordt op Zuiderlicht ingezet als hulpmiddel om de instructie-afhankelijke groep te bedienen. De groep werkt na de basisinstructie, onderdeel van het directe instructiemodel, aan de instructietafel met de leerkracht. Het directe instructiemodel is een bewezen effectief model om leerlingen actief deel te laten nemen aan de les en resultaten bij leerlingen te boeken (Damen, 2003).

Als er een leerling onvoldoende profiteert van het groepsplan, als de onderwijsbehoeften van een leerling onduidelijk blijven of als er vermoedens zijn van een ernstige problematiek of stoornis, kan de leerling vanuit de groepsbespreking aangemeld worden voor de leerlingbespreking of het zorgteam. Daar kan een externe begeleider aan deelnemen. Er komt een gesprek met de ouders, waarmee besproken wordt welke hulpvraag de leerkracht heeft met betrekking tot de onderwijsbehoeften van de leerling en hoe de school dat planmatig gaat aanpakken. Indien nodig kunnen leerlingen op bovenschools niveau worden besproken, in het zorg- en adviesteam (ZAT).

2.2.4 Het individuele handelingsplan

Als er leerlingen in de instructie-afhankelijke groep geen profijt hebben van de extra zorg moet er op basis van een analyse van verschillende gegevens gekeken worden, of een leerling in aanmerking komt voor een individueel handelingsplan. Een individueel handelingsplan wordt in de 1-zorgroute incidenteel opgesteld als uit de groepsbespreking (het moment waarop de leerkracht en de IBER samen de groep bekijken en de resultaten evalueren) blijkt dat een leerling herhaald onvoldoende profiteert van het groepsplan en/of als de bijzondere aanpak van de leerling onvoldoende gespecificeerd kan worden in het groepsplan (Clijsen, 2007).

In het individueel handelingsplan wordt aangeven welke doelen de leerkracht en de leerling samen stellen voor de komende periode op een bepaald vakgebied. Het handelingsplan is een onderdeel van en een bijlage van het groepsplan. Datgene specifiek anders is voor de individuele leerling wordt in het handelingsplan vermeld. Het handelingsplan is tijdelijk van aard en bestrijkt dezelfde periode als het groepsplan. Het handelingsplan wordt in de volgende

groepsbespreking geëvalueerd. Bij onvoldoende vorderingen moet de leerling opnieuw bekeken worden en nieuwe beslissingen en/of plannen gemaakt.

2.2.5 Het ontwikkelingsperspectief

Wanneer een leerling onvoldoende in leerresultaten vooruitgaat bij een individueel handelingsplan kan de mogelijkheid verkend worden door de leerkracht en de IBer of de leerling in aanmerking komt voor een ontwikkelingsperspectief. Een ontwikkelingsperspectief is dus iets anders dan een individueel handelingsplan. Het verschil is dat het bij een ontwikkelingsperspectief juist gaat om het eind- of uitstroomniveau van de leerling op de basisschool.

De Inspectie van het Onderwijs geeft aan dat uit onderzoek is gebleken dat leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften de meeste vooruitgang boeken als zij zo lang mogelijk bij het programma van hun basisgroep gehouden worden, aangevuld met geïntensiverde oefening en instructie. Toch zijn er op bijna alle scholen wel één of meer leerlingen die vanwege hun specifieke onderwijsbehoeften door de school geheel of gedeeltelijk zijn losgekoppeld van het reguliere curriculum van de groep en een eigen leerlijn hebben. Soms is dit een leerlijn voor taal en rekenen, soms voor slechts één vak. De Inspectie vindt het belangrijk dat scholen kunnen aantonen dat deze leerlingen als gevolg van beperktere capaciteiten een eigen leerlijn hebben en niet als gevolg van lage ambities van de school of tekortkomingen in de kwaliteit van het onderwijs. Ook vindt de Inspectie het van belang dat scholen kunnen laten zien dat deze leerlingen voldoende voortgang boeken. Daarom moeten de scholen de eigen leerlijnen omzetten in een ontwikkelingsperspectief, zodat de Inspectie de ontwikkeling van deze leerlingen kan beoordelen. Op dit moment worden er op Zuiderlicht nog geen leerlijnen omgezet naar ontwikkelingsperspectieven. Zuiderlicht moet hier wel naartoe, zodat de leerlingen goed gevolgd worden. Ook om de ontwikkelingen van leerlingen met een eigen leerlijn naar de inspectie te kunnen verantwoorden.

Leerlingen die volgens de Onderwijsinspectie (2012) in aanmerking komen voor een ontwikkelingsperspectief zijn:

- Leerlingen met een indicatie voor speciaal (basis) onderwijs.
- Leerlingen met een leerlinggebonden financiering (rugzakje).

- Leerlingen met een verwachte uitstroom naar praktijk- of voortgezet speciaal onderwijs.
- Leerlingen met cognitieve of sociaal- emotionele belemmeringen.

Op Zuiderlicht hebben wij van de bovengenoemde drie eerste punten leerlingen op school. Binnen de 1-zorgroute is het dus steeds zeer belangrijk dat deze kinderen goed gevolgd en besproken worden. Als de ontwikkeling van deze kinderen onvoldoende of niet op gang komt, moet er beslist worden of de leerling in aanmerking komt voor een OPP.

Het OPP mag niet op zichzelf staan, maar moet ingekaderd zijn in het handelingsgericht werken en altijd in het belang van de betreffende leerling zijn. Het OPP is dus voor de leerkracht en school een middel om doelgericht te werken. Zonder doelen geen richting, geen effectieve feedback en geen mogelijkheid tot evaluatie (Pameijer, 2008).

2.3 Aan welke eisen moet een ontwikkelingsperspectief voldoen?

Er bestaat nog geen vaststaand document voor een ontwikkelingsperspectief. Er bestaan al veel verschillende eigen formats, ontwikkeld door scholen, schooladviseurs of samenwerkingsverbanden. WSNS Tilburg geeft bij de IB-netwerkbijeenkomst van 18 april 2012 wel een aantal eisen aan, afgeleid van de eisen vanuit de Inspectie. Volgens deze eisen moet een OPP minstens de volgende punten bevatten:

- Instroomgegevens met daarbij de laatste 3 meetmomenten van CITO
- Beschrijving van belemmerende en stimulerende factoren
- Beschrijving van de didactische en pedagogische onderwijsbehoeften
- Leerrendementsverwachting per leergebied. (vaardigheidsscore *VS*, didactische leeftijd *DL* en didactisch leeftijdsequivalent *DLE*, niveauwaarde *NW* en Leerrendementspercentage *LR%*)
- Een uitstroomprofiel per vakgebied en een uitstroombestemming
- Een beschrijving van reële tussendoelen per groepsplanperiode voor de duur van één schooljaar
- Halfjaarlijkse evaluatie en bijstelling OPP

Ik vind het belangrijk dat het team van Zuiderlicht op de hoogte is van de bovenstaande eisen. De punten bevatten de belangrijkste eisen vanuit de Inspectie en het WSNS-verband. Het lijkt me verstandig om met een document te beginnen waarin de belangrijkste eisen die bekend en belangrijk zijn in verwerkt staan. Daarnaast moet het team zelf een wensenlijst opstellen van hetgeen zij als eisen stellen aan het OPP. Dit op het gebied van de inhoud en de vorm van het document.

De Inspectie bekijkt alle leerlingen in groep 8 met een individuele leerlijn op het vakgebied technisch- en begrijpend lezen, spelling en rekenen. De school moet kunnen aantonen dat een leerling niet mee kan doen met het reguliere curriculum. Dat kan door middel van psychologisch en/of didactisch onderzoek. Dit stelt de Inspectie echter niet verplicht. Ze willen de school niet tot de kosten van een onderzoek verplichten. Ik denk dat het zeer verstandig is om in alle keren dat er verwacht wordt dat een leerling een eigen leerlijn krijgt, er een psychologisch en/of didactisch onderzoek gedaan wordt, verplicht of niet. Het onderzoek levert vaak zulke belangrijke gegevens over de leerling op, daar kan de leerkracht van profiteren om het OPP op te stellen en zodanig de leerling zo goed mogelijk te ondersteunen.

Op het moment dat het tot monitoring komt, kijkt de Inspectie of er een voldoende ambitieus, meetbaar OPP is vastgesteld als basis voor het plannen van de leerstof en het volgen van de ontwikkeling van de leerling. Ook bekijkt de Inspectie of het OPP voldoende onderbouwd is. Zij kijkt dan of de belemmerende en bevorderende factoren in beeld zijn gebracht. Is er een externe deskundige ingeschakeld? Is er eventueel een capaciteitenonderzoek afgenomen? Het is ook belangrijk dat er in een OPP tussendoelen uitgewerkt staan en nog belangrijker: wordt de ontwikkeling van de leerling gevolgd aan de hand van deze tussendoelen? De Inspectie geeft aan dat er minstens twee tussentijdse evaluaties moeten hebben plaatsgevonden (Inspectie, 2012). Op Zuiderlicht wordt er driemaal per jaar een groepsbespreking gehouden, binnen de 1-zorgroute. Een leerling met een OPP moet daarin dus minstens tweemaal besproken worden en het OPP geëvalueerd en bijgesteld.

2.4 Hoe zet het ontwikkelingsperspectief aan tot handelen van de leerkracht?

Het werken met een ontwikkelingsperspectief vraagt een leerkracht om zeer bewust te handelen. Een leerkracht moet preventief en proactief denken en handelen. Dit is ook een uitgangspunt van de 1-zorgroute (Clijsen, 2007). De leerkracht probeert vroegtijdig leerlingen te signaleren die extra hulp nodig hebben. Zij stemt dan het onderwijsaanbod op de leerlingen af. Dit is belangrijk, omdat er dan uitgegaan wordt van het plannen van onderwijs. Kijken naar wat een leerling kan. Er wordt gekeken naar positieve aspecten van leerlingen. Welke dingen kan een leerling wel bereiken? Kindfactoren en omgevingsfactoren spelen een belangrijke rol.

2.4.1 Kindfactoren en omgevingsfactoren

Kindfactoren zijn factoren die in het kind zelf zitten en kinderen kunnen belemmeren en stimuleren in de ontwikkeling. Een aantal kindfactoren zijn: intelligentie, contact maken met anderen, leerstoornissen. Omgevingsfactoren zijn factoren van buitenaf, die van invloed zijn op het kind. Kinderen ontwikkelen zich niet in isolement, maar in een context: de onderwijsleersituatie op school (leraar en medeleerlingen), de opvoedingssituatie thuis (ouders, broertjes en zusjes) en in hun vrije tijd (sportclub, buurthuis, naschoolse opvang). Soms is een instelling voor jeugdzorg of een hulpverlener ook onderdeel van de context. De ontwikkeling van een kind vindt altijd plaats in interactie met de omgeving. Kind en omgeving beïnvloeden elkaar wederzijds, daarom wordt er van transacties gesproken (Pameijer, 2008). Een leerkracht moet binnen een OPP kunnen aangeven welke kindfactoren en omgevingsfactoren belemmerend en stimulerend zijn. De Inspectie vindt dit ook belangrijk. Dit komt ook terug binnen het handelingsgericht werken vanuit de 1-zorgroute. Pameijer (2008) geeft aan dat het belangrijk is om transactioneel te werken. Dit geeft ook aan dat als er sprake is van belemmerende en stimulerende factoren, die in een OPP van Zuiderlicht meegenomen moet worden.

2.4.2 Een valide en betrouwbaar OPP

Een leerkracht moet samen met de IBer een ontwikkelingsperspectief kunnen opstellen. Dit moet op een betrouwbare en valide manier worden gedaan. De gegevens die gebuikt worden, moeten recent en juist zijn. Ook moet het uitstroomniveau nauwkeurig bepaald worden. Om dit te doen is door scholen voor speciaal onderwijs in het kader van WSNS+

gevraagd aan CITO of het mogelijk zou zijn op een gestandaardiseerde manier op basis van leerpotentie van leerlingen de verwachte leerwinst te bepalen (Clijsen, 2007).

Op basis van die vraag ontwikkelt Cito op dit moment een instrument waarmee dat te bepalen is. Met dit instrument kan een school met de aanwezige gegevens de mogelijkheid om de leergroei per leerling en per leergebied te voorspellen. Het kan dan in kaart gebracht worden en het is ook mogelijk om tussentijds de voorspelling bij te stellen.

Het bepalen van de leerrendementsverwachting voor een bepaald leergebied gebeurt volgens Clijsen (2007) op basis van:

- Een aantal indicatoren: intelligentie (verbaal, performatief en het totaal), sociaal-emotioneel, werkhouding, persoonlijkheid en omgeving.
- Toetsen: Op een schaal bij een toets is te zien wat een leerling beheerst en wat de leerling t.a.v de vorige keer heeft bijgeleerd, wat moeilijk is voor de leerling en wat een leerling nu zou moeten leren.

Bij het vaststellen van een leerrendementsverwachting moet rekening gehouden worden met de bevorderende en belemmerende factoren in de cognitieve ontwikkeling, de sociaal-emotionele ontwikkeling, de werkhouding en invloeden vanuit de omgeving.

2.4.3 Systemen

Op Zuiderlicht kunnen leerkrachten van twee systemen gebruik maken: Parnassys en Pedagogische en Didactische Registratie (PDR). Dit zijn computerprogramma's, ontwikkelt voor het onderwijs. Bij het systeem Parnassys is het mogelijk om voor een leerling een leerrendement te berekenen. Bij het systeem PDR wordt een leerrendementsverwachting van een leerling berekend. Dit laatste is een belangrijk gegeven. De inspecteurs gaven tijdens de studiebijeenkomst van 7 maart 2012 aan, dat de school eerst moet inzoomen op het eind van groep 8. Als de school dat in kaart heeft gebracht kan zij terug gaan plannen. De kunst is dan om niet af te toppen, aan het eind van groep zes dus stoppen met de methodes tot eind groep 6, maar om uit te dunnen. Uitdunnen wil in dit geval zeggen, dat de school bepaalt welk onderwijsaanbod voor deze leerling het meest geschikt is. Welke stof kan de leerling later in het voortgezet onderwijs het best gebruiken?

2.4.4 Doelen stellen

Om in kaart te brengen welk onderwijsaanbod de school gaat aanbieden aan een leerling met een OPP, moet Zuiderlicht gebruik maken van goed onderbouwde bronnen. De leerkracht moet samen met de IBer tot relevante en ambitieuze doelen komen.

Om dit te verwezenlijken kan de leerkracht gebruik maken van de uitgave “Van kerndoel tot leerlijn”, van Van der Stap (2007). In deze uitgave heeft de auteur de kerndoelen van het basisonderwijs geconcretiseerd naar drie verschillende leerlijnen.

- Leerlijn 1.0 : de leerling heeft een gemiddeld IQ en zou ondanks zijn/ haar problematiek het basisschoolniveau moeten kunnen behalen.

Alle basisschoolstof is beheerst na 60 maanden onderwijs (eind groep 8)

- Leerlijn 0.75: de leerling heeft een beneden gemiddeld tot gemiddeld IQ. Is door zijn IQ of problematiek niet in staat het basisschoolniveau te behalen. Alle basisschoolstof wordt behandeld, maar er is sprake van een leerachterstand na 60 maanden onderwijs (gemiddeld 1,5 jaar).

- Leerlijn 0.5: de leerling heeft een moeilijk lerend IQ (MLK) en /of zeer zware gedrags- / psychiatrische problemen en is daardoor niet in staat het basisschoolniveau te behalen. Alle leerstof wordt behandeld op moeilijk leren niveau. Er is sprake van een leerachterstand na 60 maanden onderwijs (gemiddeld 3 jaar) (Van der Stap, 2009).

Leerlijn 0.5 en 0.75 kunnen we gebruiken om tussendoelen van een OPP op te baseren. De leerachterstand is hier bepalend. Er wordt minder gekeken naar de overlap tussen de doelen.

2.4.5 Referentieniveaus

De leerkracht kan ook gebruik maken van de referentieniveaus van SLO. Een referentieniveau is een richtlijn, die inhoudt welke kennis en kunde een leerling op een bepaald moment in zijn schoolcarrière moet hebben (www.rijksoverheid.nl). Tijdens de IB-netwerkbijeenkomst van 18 april 2012 werd door Janssen van WSNS Tilburg aangegeven, dat het SLO in opdracht van het Ministerie van Onderwijs referentieniveaus heeft ontwikkeld voor taal en rekenen. Deze referentieniveaus zijn onderverdeeld in 1 F, Fundamentele doelen en 1S, Streefdoelen.

De referentieniveaus zijn door SLO ontwikkeld vanuit het idee om een samenhangend curriculum te maken voor taal en rekenen binnen het onderwijs en over onderwijssectoren heen. Het heeft als doel het verbeteren van de taal- en rekenprestaties van leerlingen. De opbrengsten van de leerlingen staan centraal.

Er bestaan 4 fundamentele niveaus: 1F, 2F, 3F, 4F. Het is cumulatief, elk niveau omvat het voorgaande. Ieder Fundamenteel niveau heeft een streefniveau. Voor het basisonderwijs betekent dit dus: 1F is het fundamentele niveau en 1 S, het streefniveau. Zie figuur 3.

Niveau	Fundamentele kwaliteit	Drempel
1F	Eind primair onderwijs	Van po naar vo
2F	Eind vmbo	Van vo fase 1 naar vo fase 2/ van vmbo naar mbo
3F	Eind mbo-4 en havo	Van vo en mbo naar ho
4F	Eind vwo	van vo naar wo

Figuur 3 Referentieniveaus (www.taalenrekenen.nl).

Het staat al vast dat de Inspectie in de toekomst gaat toetsen op referentieniveaus. Vanaf het schooljaar 2013-2014 gaat de CITO Eindtoets al deels gebaseerd worden op de referentieniveaus. Dit geeft aan dat het voor Zuiderlicht zinvol is om de referentieniveaus in acht te nemen. SLO heeft binnen het project “Passende Perspectieven” drie leerroutes ontwikkeld. De leerroutes zijn bedoeld als een “weg” waarop de verschillende groepen leerlingen het onderwijs doorstromen.

Er wordt binnen de drie leerroutes zoveel mogelijk verwezen naar bestaande materialen, hulpmiddelen en methodieken. Door deze te inventariseren en te koppelen aan de leerroutes en/of de doelgroepen, krijgen de gebruikers houvast en inzicht in de mogelijkheden voor maatwerk en ondersteuning. Dit is voor onze school zeer belangrijk, het is zeer prettig om van het bestaande gebruik te kunnen maken en niet opnieuw het wiel uit te vinden.

Op basis van de diverse uitstroombestemmingen zijn er drie leerroutes voor leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte. Een leerroute wordt gedefinieerd als een aaneenschakeling van inhoudelijke doelstellingen op een bepaald ontwikkelingsleergebied, verdeeld over ontwikkelingsniveaus, die toeleiden naar een uitstroombestemming. Een leerroute rekenen biedt bijvoorbeeld houvast bij formuleren van een passend onderwijsaanbod voor verschillende groepen leerlingen. Dit is dus wezenlijk anders dan de leerlijnen van Van der Stap (2009). Zij geeft een lineaire opbouw in de leerstof aan, terwijl het SLO ervanuit gaat dat er voortgebouwd wordt op eerder geleerde stof, concentrisch opgebouwde leerstof.

Het zou mijn voorkeur hebben om de doelen van een OPP te baseren op de leerroutes van het SLO. Zuiderlicht maakt dan voor de leerlingen gebruik van doelen, die verantwoord zijn opgesteld. Het OPP wordt dan valide en betrouwbaar op dat gebied. Juist ook omdat de doelen elkaar opvolgen, tijdens de evaluatie van een OPP kan dan snel bekeken worden, hoe de tussendoelen naar boven of naar beneden kunnen worden bijgesteld. SLO geeft aan dat bij de streefdoelen prioriteiten zijn gesteld, kijkend naar het uitstroomniveau van de leerling en de plaats van de leerling later in de maatschappij. Dit pas dus ook bij het idee van uitdunnen van de doelen, dat ik eerder heb beschreven.

De verschillende leerroutes binnen het project “Passende Perspectieven” (SLO) zijn:

-Leerroute 1:

voor leerlingen met een (boven)gemiddeld IQ, maar met specifieke onderwijsbehoefte voor taal en/of rekenen die doorstromen naar het (speciaal) voortgezet onderwijs richting vmbo-theoretische leerweg en hoger. Zij halen 1F/1S met gebruik van hulpmiddelen en/of dispensatie.

-Leerroute 2:

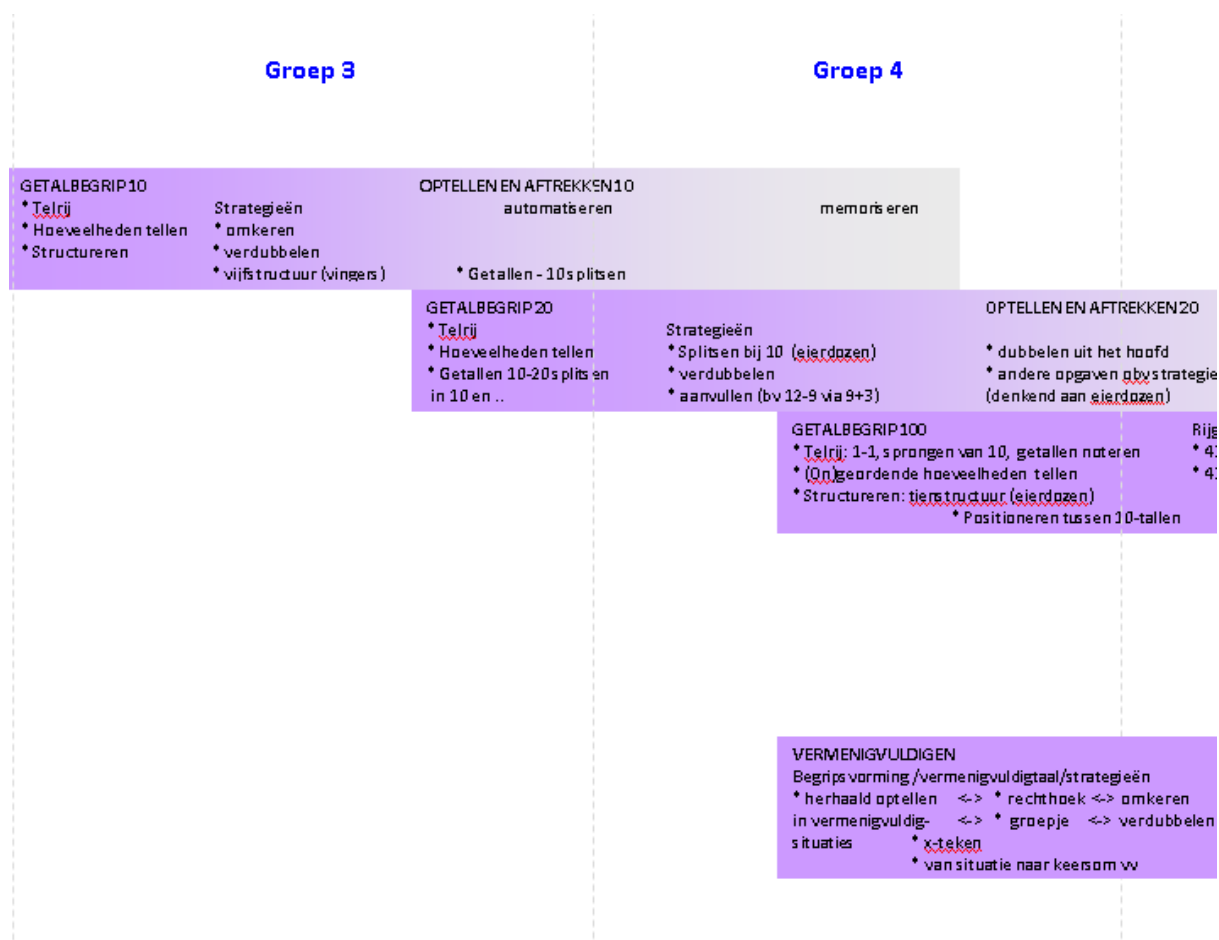
voor leerlingen met een (beneden)gemiddeld IQ met een taal- en/of rekenachterstand die doorstromen naar het voortgezet (speciaal) onderwijs vmbo-basisberoepsgerichte leerweg /kaderberoepsgerichte leerweg. Zij halen 1F met extra aandacht en ondersteuning.

-Leerroute 3:

voor leerlingen met een laag IQ en hierdoor een laag taal- en rekenniveau die doorstromen naar het speciaal voortgezet onderwijs-arbeidsmarktgericht of het praktijkonderwijs. Zij halen 1F op onderdelen.

(www.taalenrekenen.nl)

Leerroute 3 bevat uitgewerkte doelen, die wij op school zouden kunnen gebruiken als uitgangspunt voor het OPP, aangepast aan de leerling van onze school. Ik zie dit als een verantwoorde manier om zorgvuldig die doelen te stellen, wetend dat de Inspectie deze doelen ook hanteert. In figuur 4 staat een overzicht van de doelen voor groep 3 en 4 op het vakgebied rekenen. Dit is een voorbeeld van de manier waarop SLO de doelen heeft opgebouwd.

Figuur 4. Voorbeeld van een stukje van een leerroute (Boswinkel, 2012).

Bij het vakgebied rekenen zijn er bij leerroute 3 keuzes gemaakt in het leerstofaanbod, te beginnen in de onderbouw binnen het domein Getallen. Deze keuzes betreffen met name de eisen die gesteld worden aan het niveau van abstractie en het aantal strategieën die een leerling ter beschikking heeft.

De ruimte die zo vrij komt kan worden besteed aan onderdelen van de leerstofdomeinen uit de bovenbouw, zoals Verhoudingen, Meten en Meetkunde en Verbanden - onderdelen die thans veelal onderbelicht blijven, terwijl ze voor maatschappelijk functioneren en beroepsvoorbereiding van groot belang zijn. Het ligt in de lijn van de verwachting, dat leerlingen kunnen doorgroeien binnen het domein Getallen, terwijl ze activiteiten uit de andere domeinen krijgen aangeboden.

In de praktijk maken leerkrachten wel keuzes in de leerstof, maar vaak niet op de manier zoals Passende Perspectieven dat voor ogen heeft. Meestal kiest men voor herhaling van stof uit het

domein Getallen. Het gevolg is, dat leerlingen blijven hangen in het leerstofaanbod van de onderbouw en dus met een forse achterstand in kennis en vaardigheden de basisschool verlaten. Door keuzes te maken in niveau van abstractie komen alle domeinen aan bod en is het leerstofaanbod meer in evenwicht.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

3.1 Inleiding

Het doel van het onderzoek is het onderzoeken van de wensen van het team van Zuiderlicht m.b.t. een ontwikkelingsperspectief. Aan welke eisen een OPP moet voldoen volgens de Inspectie van het Onderwijs, is ook van wezenlijk belang. Het doel in het onderzoek is te komen tot een document van een OPP, dat qua vorm en inhoud past bij het team van Zuiderlicht. Het moet een document zijn wat aanzet tot handelen in de groep. Een handzaam en werkbaar document, waarvan het team weet hoe er mee om te gaan.

3.2 Triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid

Triangulatie ontstaat doordat er vanuit (drie) verschillende bronnen/ instrumenten naar een verschijnsel gekeken wordt. Ik heb geen invloed op de resultaten van het onderzoek. Het onderzoek is zo objectief mogelijk uitgevoerd met veel ruimte voor inbreng van het team.

Het gehele team bestaat uit zes leerkrachten en één IBer. Van het team nemen er vijf leerkrachten en de IBer deel aan de vragenlijsten en vergadermomenten binnen het onderzoeksproces. Doordat het team zo klein is, lijkt het onderzoek ook onder weinig mensen afgenomen te zijn. Dit is dus niet het geval.

Met betrouwbaarheid wordt verwezen naar de herhaalbaarheid, de nauwkeurigheid van een meting (Harinck, 2007). De resultaten zijn in het team tijdens gezamenlijke momenten besproken. Leerkrachten krijgen zo inzicht in het geheel van de resultaten. Ik heb een aantal bijeenkomsten van WSNS Tilburg bijgewoond. Dat heeft actuele informatie opgeleverd en heeft tot nieuwe inzichten geleid. Daarnaast is er gebruik gemaakt van betrouwbare literatuur: boeken, documenten en internetsites.

Met validiteit wordt bedoeld of de instrumenten wel datgene te pakken hebben wat we willen weten (Harinck, 2007). Doordat ik voorafgaand aan het onderzoek een startplan heb gemaakt en door dit startplan te bespreken met de afstudeerbegeleidster en critical friends, heb ik instrumenten gezocht en gemaakt om voor mijn onderzoek relevante data te verzamelen. Deze data hebben er uiteindelijk toe geleid dat ik mijn onderzoeksvraag heb kunnen beantwoorden.

Een aantal critical friends op Fontys OSO en Zuiderlicht hebben het onderzoek gevolgd en het op een aantal momenten van kritische opmerkingen voorzien.

3.3 Type onderzoek

Het type onderzoek dat ik heb uitgevoerd, is een actieonderzoek met een cyclisch karakter. Actieonderzoek is bij uitstek geschikt voor professionals die in de praktijk werken en aspecten van hun eigen werk willen verbeteren (Harinck, 2007). Ponte (2002) karakteriseert actieonderzoek voor de onderwijssituatie als volgt: actieonderzoek is onderzoek dat gericht is op het eigen handelen van de leraar en de situatie waarin dat handelen plaats vindt (Harinck, 2007).

Harinck (2007) geeft aan dat actieonderzoek een combinatie is van planmatig handelen, onderzoeken en reflectie. Deze stappen heb ik binnen het onderzoek ook doorlopen. Door het cyclische karakter van het onderzoek verwacht ik aan het eind de mogelijkheid tot het verlengen van of het starten van een nieuw onderzoek. Op Zuiderlicht is de gelegenheid daarvoor in het nieuwe schooljaar al gegeven.

3.4 Instrumenten

In deze paragraaf worden de gebruikte instrumenten binnen dit onderzoek kort uitgelegd. Bij ieder instrument wordt aangegeven wie de doelgroep is, de onderzochte groep. Ook wordt uitgelegd wat het instrument in beeld wil brengen, de meetprocedure (frequentie, betrokkenen en de periode waarin de meting plaatsvindt) en de meetschaal (bijvoorbeeld een 4 puntsschaal). Ook wordt aangegeven hoe de resultaten later in hoofdstuk 4 worden weergegeven.

3.4.1. Vragenlijst nulmeting

Doelgroep: Het team van basisschool Zuiderlicht, vijf leerkrachten en 1 IBer

In beeld wordt gebracht: In welke mate het team van Zuiderlicht kennis en kunde bij de start van het onderzoek heeft m.b.t. het OPP. Dat is belangrijk, omdat ik wil weten op welke manier en in welke mate ik het team het best kan informeren. Dit is de startpositie van het onderzoek.

Meetprocedure: Dit is een nulmeting. Ik wil graag weten hoe het team aan het begin van het onderzoek staat en op het eind van het onderzoek kan dat nogmaals bekeken worden door middel van een eindmeting.

Meetschaal: Er wordt een 4-puntsschaal gebruikt. Het team kan de vragen met --, -, +, ++ beantwoorden. Dit is gekozen, zodat het team niet neutraal kan antwoorden. De 4-puntsschaal dwingt tot een positieve of negatieve beoordeling. Hiermee creëer ik in de resultaten een duidelijker verschil tussen een voldoende en een onvoldoende score. Een nadeel is als de teamleden noch positief noch negatief in hun oordeel willen zijn, dit tot frustratie kan leiden. Daarom heb ik ruimte gemaakt voor vragen en of opmerkingen m.b.t. het OPP.

Resultaten weergeven: De resultaten worden weergegeven in een grafiek. De resultaten van de eindmeting komen daar naast om te vergelijken.

3.4.2 Gestructureerde discussie en informeel gesprek tijdens de vergadering

Doelgroep: Het team van basisschool Zuiderlicht

In beeld wordt gebracht: In beeld wordt gebracht hoe de eerste conceptversie van het OPP voor Zuiderlicht eruit moet komen te zien. Ik geef het team informatie over wat een OPP inhoudt, waarom het voor onze leerlingen belangrijk is, welke “eisen” er door de Inspectie aan gesteld worden. In de nulmeting heeft team aangegeven aan welke informatie zij behoefte hadden. De informatie is op de nulmeting gebaseerd. Daarna wordt aan het team twee verschillende ontwikkelingsperspectieven voorgelegd. Deze twee formats worden naast elkaar gelegd en vergeleken. Welke de plus- en minpunten van de twee documenten zijn op het gebied van inhoud en vorm worden genoteerd en besproken, met als doel die punten mee te nemen bij het maken van een OPP voor Zuiderlicht.

Meetprocedure: Het team bespreekt in tweetallen de twee bestaande documenten en noteert op een flap de plus- en minpunten van beide ontwikkelingsperspectieven. Deze worden aan het eind van de vergadering aan elkaar gepresenteerd en het team kan over deze plus- en minpunten discussiëren. Het team komt zo tot een wensenlijst waaraan het OPP van Zuiderlicht moet voldoen. Alle teamleden staan hierachter en dragen deze ontwikkeling.

Meetschaal: Plus- en minpunten. Deze worden genoteerd, zodat ze later bij het samenstellen van een OPP voor Zuiderlicht gebruikt kunnen worden.

Resultaten weergeven: Deze resultaten worden weergegeven in een schema en als een eerste versie van een OPP voor Zuiderlicht. Deze gegevens worden besproken met het team in een volgende vergadering.

3.4.3 Interview

Doelgroep: Intern Begeleider van basisschool Zuiderlicht

In beeld wordt gebracht: In beeld wordt gebracht hoe de IBer aankijkt tegen het werken met een OPP. Ook wordt haar gevraagd aan welke eisen een OPP op Zuiderlicht moet voldoen, welke plaats het OPP binnen de zorgstructuur van Zuiderlicht moet krijgen en hoe het format van het OPP moet aanzetten tot handelen in de groep. De mening van de IBer is belangrijk, aangezien zij verantwoordelijk is om met het team keuzes te maken op het gebied van de zorg en de zorgstructuur.

Meetprocedure: Aan de IBer zijn deze vier vragen als open vragen gesteld.

Meetschaal: Het zijn vier open vragen, gekozen om zoveel mogelijk informatie van de IBer te verkrijgen. De vragen zijn gebaseerd op de onderzoeksvragen van dit onderzoek.

Resultaten weergeven: Het interview met de IBer wordt samengevat in een schema weergegeven.

3.4.4 Gestructureerde discussie en informeel gesprek

Doelgroep: Het team van Zuiderlicht

In beeld wordt gebracht: Het concept document OPP van Zuiderlicht. Het team gaat dit document kritisch bekijken. De plus- en minpunten die het team tijdens een eerdere vergadering heeft aangegeven worden met het team besproken. Dan wordt het team gevraagd om dit schema naast het OPP van Zuiderlicht te leggen en kritisch de punten af te vinken.

Meetprocedure: Gestructureerd gesprek en discussie tijdens de vergadering met het hele team.

Meetschaal: Het team hanteert het schema met de plussen en minnen. De opmerkingen heb ik genoteerd. Met deze punten pas ik het document OPP voor Zuiderlicht weer aan.

Resultaten weergeven: De resultaten van de vergadering zullen resulteren in een voorlopige eindversie van een OPP voor Zuiderlicht.

3.4.5 Het concept document ontwikkelingsperspectief van basisschool Zuiderlicht

Doelgroep: Twee leerkrachten

In beeld wordt gebracht: De twee leerkrachten vullen samen met mij de voorlopige eindversie van het document van het ontwikkelingsperspectief van basisschool Zuiderlicht in. De leerkrachten doen dit beide voor een eigen leerling. Ik bespreek met de leerkrachten waar zij tegen aanlopen, tijdens het opstellen en invullen van het OPP. Dat kunnen zowel minpunten als pluspunten zijn. De leerkrachten gaan een periode met het OPP document werken. Het

proces van het werken met het OPP wordt einde schooljaar met beide leerkrachten geëvalueerd. De evaluatie wordt in het schooljaar 2012-2013 met de rest van het team gedeeld en besproken.

Meetprocedure: Gesprek met twee leerkrachten, die afzonderlijk van elkaar de voorlopige eindversie van het document van het ontwikkelingsperspectief van basisschool Zuiderlicht invullen.

Meetschaal: Ik maak aantekeningen van de punten waar beide leerkrachten tijdens het invullen van het OPP tegen aanlopen. Deze gegevens worden bewaard en gebruikt om het document eventueel in een later stadium nog verder aan te passen en/of te verfijnen.

Resultaten worden weergegeven: De resultaten worden puntsgewijs in een schema weergegeven.

3.4.6 Vragenlijst eindmeting

Doelgroep: Het team van Zuiderlicht.

In beeld wordt gebracht: In welke mate de kennis en kunde van het team m.b.t. het OPP is veranderd ten opzichte van de nulmeting.

Meetprocedure: Dit is de eindmeting. Dezelfde vragenlijst als de nulmeting wordt nu ingezet om het team op dezelfde punten te bevragen. Zo kan ik zien op welke punten het team vorderingen heeft gemaakt in de handelingsbekwaamheid in het kennis hebben over of het werken met een OPP.

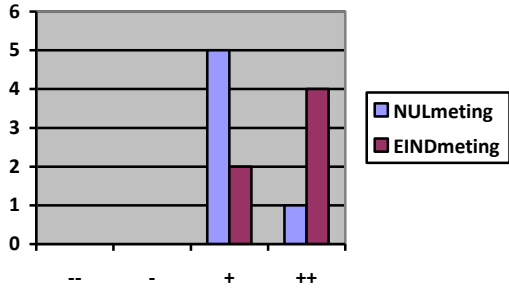
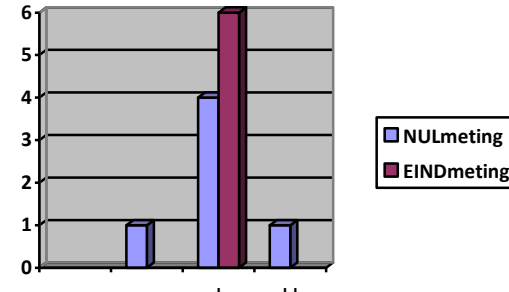
Meetschaal: Er wordt een 4-puntsschaal gebruikt. Het team kon de vragen met --, -, +, ++ beantwoorden. Dit is gekozen, zodat het team niet neutraal kon antwoorden. Zo kan ik de resultaten van de eindmeting naast de resultaten van de nulmeting in een grafiek plaatsen en de resultaten met elkaar vergelijken.

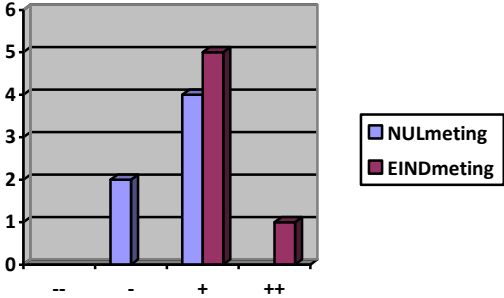
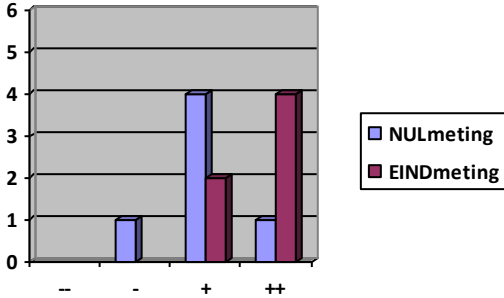
Resultaten weergeven: De resultaten worden weergegeven in een grafiek. De resultaten van de nulmeting en eindmeting kunnen daarna naast elkaar worden gezet om conclusies te trekken.

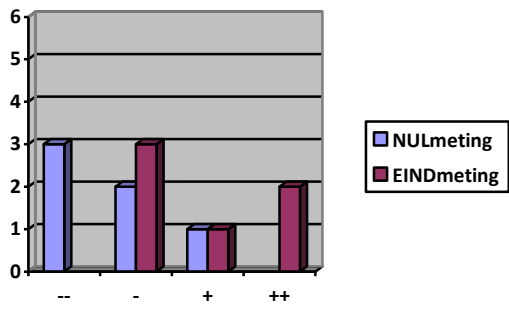
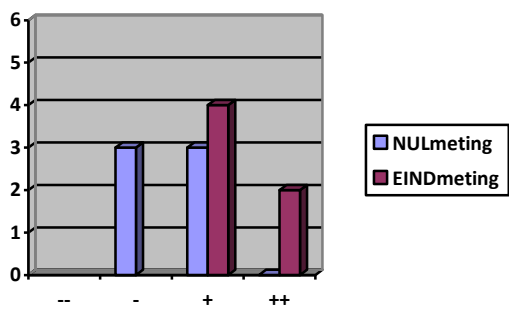
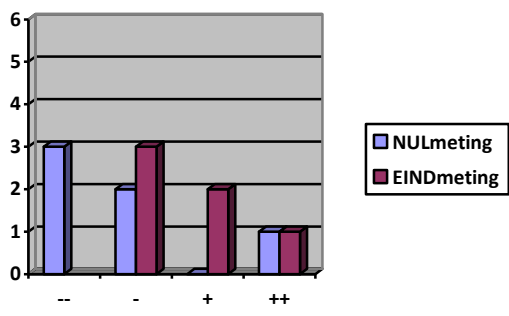
Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten

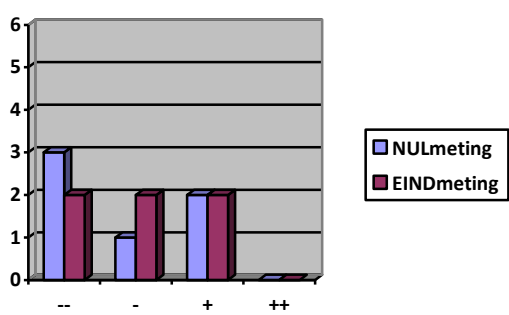
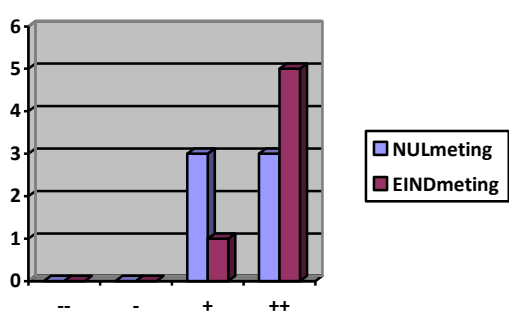
4.1 Vragenlijst nulmeting en Vragenlijst eindmeting

In de onderstaande tabel wordt per vraag van de vragenlijst van de nul- en eindmeting naast elkaar gezet. De analyse van de gegevens wordt bij de constatering weergegeven. De belangrijkste conclusies worden weergegeven in hoofdstuk 5.

Vraag	Resultaat	Constatering
Ik weet wat een OPP is:	aantal teamleden N=6 Figuur 5.	Alle teamleden weten wat een OPP inhoudt. Bij de eindmeting zijn er meer collega's die aangeven nu beter te weten wat het OPP inhoudt.
Ik beschik over voldoende informatie om een OPP te kunnen maken:	aantal teamleden N=6 Figuur 6.	Bij de nulmeting beschikt één teamlid nog niet over voldoende informatie om een OPP te kunnen maken. Bij de eindmeting beschikken alle teamleden over voldoende informatie.

Ik weet bij welke leerling(en) een OPP gemaakt kan worden:	aantal teamleden N=6 Figuur 7.	Bij de nulmeting weten twee teamleden nog niet welke leerlingen in aanmerking komen voor een OPP. Bij de eindmeting weten alle zes teamleden voldoende welke leerlingen een OPP kunnen krijgen.
Ik weet waarom het maken van een OPP voor een leerling belangrijk is:	aantal teamleden N=6 Figuur 8.	Bij de nulmeting weten vijf van de zes teamleden waarom het maken van een OPP belangrijk is. Bij de eindmeting geven alle zes teamleden aan te weten wat het belang is van een OPP.

Ik weet welke eisen de Inspectie van het Onderwijs stelt aan de beoordeling van een OPP:	aantal teamleden N=6 Figuur 9.	Bij de nulmeting gaven 5 teamleden aan niet te weten welke eisen de Inspectie stelt aan het OPP. Eén teamlid, de IBer, had de informatie wel. Bij de eindmeting gaven drie teamleden aan wel te weten welke eisen de Inspectie stelt en drie teamleden niet.
Ik weet welke onderdelen en informatie een OPP naar mijn idee moet bevatten:	aantal teamleden N=6 Figuur 10.	Bij de nulmeting gaven drie teamleden aan niet te weten welke onderdelen en informatie een OPP zou moeten bevatten, bij de eindmeting geven alle teamleden aan dat wel te weten.
Ik heb al eens eerder een OPP opgesteld:	aantal teamleden N=6 Figuur 11.	Van de zes teamleden heeft er bij de nulmeting één al eens eerder een OPP opgesteld, dat is de IBer. Bij de eindmeting is dat veranderd naar drie teamleden.

Ik heb al eens eerder met een OPP gewerkt:	aantal teamleden N=6 Figuur 12.	Bij de nulmeting geven twee teamleden aan al eens eerder met een OPP te hebben gewerkt, echter op een andere school. Bij de eindmeting geven ook twee teamleden aan met een OPP gewerkt te hebben. Nu wel op Zuiderlicht.
Ik zie het nut in van het werken met een OPP:	aantal teamleden N=6 Figuur 13.	Bij de eindmeting geven vier teamleden een hogere waardering aan het inzien van het nut van het werken met een OPP in vergelijking met de nulmeting.

4.2 Gestructureerde discussie en informeel gesprek

In het onderstaande schema wordt uitgelegd welke plussen en minnen het team geeft aan de twee formats voor een ontwikkelingsperspectief. De documenten zijn afzonderlijk bekeken en met elkaar vergeleken. De resultaten zijn niet per document afzonderlijk benoemd, aangezien het gaat om de combinatie van de twee. Beide documenten zijn verkregen op de WSNS-bijeenkomst van 25 januari 2012 en zijn opgenomen als bijlage 2 en 3.

Plussen (Voordelen)	Minnen (Nadelen)
Inhoud: • Per vakgebied een schema met doelen en uitstroomniveau. • Afspraken: wie, wanneer. • Een duidelijke planning. • Ouders betrekken. • Onderwijsbehoeften in beeld brengen. • Analyse van de stimulerende en belemmerende factoren. • Ondersteuningsbehoeften van de leerkracht.	Inhoud: • Veel herhaling.
Lay out: • Een compact en werkbaar format. • Twee delen. Eén voor in het leerlingdossier, één handzaam en werkbaar format voor in de klassenmap.	Lay out: • Een rommelige indeling. • Veel pagina's.

Figuur 14. Wensenlijst van het team

4.3 Interview

In het onderstaande schema wordt het diepte interview met de IBer samengevat weergegeven.

Onderzoeker:	IBer:
1. Hoe kijk je aan tegen het werken met Ontwikkelingsperspectieven voor leerlingen op Zuiderlicht?	1. Het is een ontwikkeling waar je niet omheen kunt. Als je kinderen gaat “bedienen” naar onderwijsbehoeften (dus ook op niveau gaat werken) zal je heel goed naar het individuele kind moeten kijken. 2. We hebben veel kinderen met achterstand. Je zult moeten verantwoorden wat je hen aanbiedt, hoe je hen laat ontwikkelen/groeien. 3. Op schoolniveau wil ik altijd graag: -hetzelfde denken. -dezelfde informatie hebben. -dezelfde formats hanteren. -dat het werkbaar is. Dat bovenstaande punten door ieder teamlid gedragen wordt. Door één format samen te ontwikkelen kun je dit bereiken. 4. Als je kinderen leerstof aanbiedt vanuit de zone van naaste ontwikkeling, werk je ook meteen aan gedrag. Kinderen gedijen dan vaak veel beter.
2. Aan welke eisen zou het format van het Ontwikkelingsperspectief zeker moeten voldoen?	De IBer is het eens met de punten die Janssen in haar PowerPoint aangeeft tijdens WSNS bijeenkomst van 18 april 2012. Dat zijn ook de eisen die in het Inspectie verhaal naar voren kwamen. (WSNS Bijeenkomst 7 maart 2012) Het zijn ook de punten die we met het team in ons overleg besproken hebben. (teamvergadering 29 maart en 19 april 2012)

3. Welke plaats moet het ontwikkelingsperspectief binnen de zorgstructuur van Zuiderlicht krijgen?	Binnen groepsoverzichten, clusteren, groepsplannen, basisgroep, verlengde instructie, kortom binnen de 1-zorgroute. De IBer houdt de kinderen het liefst zo lang mogelijk aangesloten bij de groep, maar als zij op vakgebieden uitvallen... We zouden die criteria nog preciezer moeten omschrijven, nu hanteren we meer de Inspectienorm. Bij 1,5 jaar achterstand moeten we over een OPP nadenken.
4. Hoe moet het format van het ontwikkelingsperspectief aanzetten tot handelen in de groep?	De IBer is voor “RT” in de groep. Er zullen dus momenten moeten worden gezocht en gepland aan de instructietafel. Ze wil ook graag dat leerlingen met een OPP deelgebieden met de groep meedoen. Zeker met de instructie, daarna snel loslaten en op eigen niveau leerstof verwerken of extra ingeplande instructiemomenten. Door het “planningsdeel” wordt de leerkracht zich gedwongen bewust van een leerling met een OPP.

Figuur 15. Interview met de IBer

4.4 Gestructureerde discussie en informeel gesprek

Tijdens de vergadering bespreek ik het concept document van het ontwikkelingsperspectief van Zuiderlicht. Ik heb dit document gemaakt met behulp van de twee formats voor OPP. Met het team is eerder een wensenlijst opgesteld waaraan het document volgens het team aan moet voldoen. Met die wensenlijst heb ik bij het maken van het document rekening gehouden. Ook zijn de gegevens vanuit de WSNS-bijeenkomst van 18 april 2012 meegenomen. Al deze gegevens zijn samengebracht tot een concept document voor ontwikkelingsperspectief van basisschool Zuiderlicht.

Het team bekijkt kritisch het concept document ter vergadering. Zij leggen de eerder genoemde wensenlijst naast het concept document en lopen met mij samen deze punten na.

4.5 Het document ontwikkelingsperspectief van basisschool Zuiderlicht

Twee leerkrachten hebben beide een leerling gekozen, en voor die leerling hebben zij het document ontwikkelingsperspectief van basisschool Zuiderlicht ingevuld. Dit hebben zij afzonderlijk van elkaar gedaan. Ik heb aantekeningen gemaakt van de punten waar de twee verschillende leerkrachten tegen aanlopen.

Leerkracht 1	Leerkracht 2
• Het invullen verloopt vlot, de leerkracht vindt de in te vullen punten duidelijk. • De leerkracht merkt dat zij bij punt 3 van het OPP, de ondersteuningsbehoeften van de leerkracht, het prettig vindt om haar eigen ondersteuningsbehoeften kenbaar te maken. • De leerkracht heeft duidelijk welke doelen zij aan het eind van dit jaar met de leerling wil bereiken en kan deze doelen met behulp van de tussendoelen van het SLO omzetten in tussendoelen waaraan zij de komende periode met de leerling gaat werken. • De leerkracht vindt het planningsdeel van het onderwijsaanbod duidelijk en plaatst deze meteen in haar klassenmap zodat zij een duidelijke planning en leidraad heeft voor de komende periode. • De leerkracht vindt het prettig zo uitgebreid naar de leerling te hebben	• De leerkracht ervaart dat het prettig is van tevoren alle gegevens klaar te leggen die nodig zijn om het document in te vullen, zoals de toetsgegevens, de uitdraai van OPP uit Parnassys en de gegevens vanuit het PDR. • De leerkracht vraagt zich af welke drie laatste Cito meetmomenten er bij de instroomgegevens ingevuld moeten worden. Zijn dat alleen de toetsgegevens voor het vakgebied waar het OPP voor opgesteld wordt of moeten dat alle belangrijke vakgebieden zijn? Er is nu voor gekozen, alleen de gegevens in te vullen voor het vakgebied rekenen. • Het invullen van het document “kost” de leerkracht ongeveer drie kwartier aan tijd, de leerkracht vindt dit de moeite waard. Ook omdat het grootste gedeelte van het document maar één keer ingevuld te worden. Daarna hoeft alleen punt 6, de halfjaarlijkse evaluatie aangepast te worden.

gekeken en de gegevens verzameld te hebben, zij heeft zo naar de ouders ook een duidelijk document/hulpmiddel om aan te geven waaraan zij met de leerling heeft gewerkt. • De leerkracht geeft aan het prettig te vinden het document samen met mij in te vullen. Twee weten meer dan één en de gegevens worden nu zorgvuldig samen ingevuld. • De leerkracht geeft aan dit naast het groepsplan een duidelijke en werkbaar aanvulling te vinden op haar leerlingenzorg en onderwijsplanning en onderwijsaanbod.	• De leerkracht geeft aan het planningsgedeelte voor het onderwijsaanbod een duidelijk en overzichtelijk schema te vinden. Hierop kan zij meteen de doelen, onderwijsbehoeften en organisatie terugvinden. Het is ook werkbaar voor de ondersteuners van de leerkracht, zij zitten met behulp van dit document sneller op één lijn. • De leerkracht merkt dat de leerlinggegevens vanuit Parnassys verouderd zijn.
---	--

Figuur 16. Ervaringen van de leerkrachten

Hoofdstuk 5 Conclusies

Binnen dit hoofdstuk worden de conclusies per deelvraag uitgewerkt. Het is een terugblik op de verzamelde data gegevens uit hoofdstuk 4 en de theorie uit hoofdstuk 2. Ook geef ik aan welke aandachtspunten en ontwikkelpunten er nog zijn, kijkend naar de toekomst.

5.1 Conclusies bij deelvraag 1

Deelvraag 1: Welke plaats krijgt het ontwikkelingsperspectief binnen de zorgstructuur?

Het ontwikkelingsperspectief krijgt een plaats binnen de 1-zorgroute. Tijdens de groepsbesprekingen kan er beslist worden om voor een leerling een OPP op te stellen. In de meeste gevallen zal dat gaan om een leerling die de basisstof van de basisschool heeft doorlopen, eind groep 6. De Inspectie van het Onderwijs heeft aangegeven, dat ze het belangrijk vinden dat de leerling met een OPP deze weg eerst aflegt. Het team heeft aangegeven hier wel achter te staan, maar vindt ook dat er per leerling individueel goed afgewogen moet worden welke stappen er in de zorg worden gezet. Dat zou kunnen betekenen dat er ook voor leerlingen eerder dan eind groep 6 een OPP opgesteld zou kunnen worden.

Het team ziet het nut in van het maken van een OPP voor leerlingen. Dat komt uit de vragenlijst naar voren. De IBer geeft in het interview ook aan dat er op Zuiderlicht ook veel leerlingen zijn met een achterstand. Het is belangrijk voor de school dat goed verantwoord wordt, wat de kinderen aan ontwikkeling doormaken en wat de school doet om deze leerlingen zo goed mogelijk te ondersteunen. Het is belangrijk dat de school de kinderen leerstof aanbiedt in de zone van de naaste ontwikkeling. Dat is ook wat in het zorgplan beschreven staat, het belang van adaptief onderwijzen, het creëren van Passend Onderwijs, dit wordt door het team gedragen.

Het OPP zet de leerkracht ook aan het denken over de organisatie van de groep. Dat hoort ook bij de 1-zorgroute. De leerkracht werkt met een groepsplan, met daarin een basisgroep, een instructie-onafhankelijke groep en een instructie afhankelijke groep. De leerling met een OPP zal een plaats moeten krijgen in die instructie-afhankelijke groep. Daarnaast zal de school moeten kijken naar de behoeften van de leerkracht. Kan de leerkracht de leerling met een OPP

alle ondersteuning zelf aanbieden? Of is er een externe die kan ondersteunen? Voor leerlingen met een LGF is het mogelijk om extra zorg en ondersteuning in te huren. De ondersteuningsbehoeften van de leerkracht hebben een plaats gekregen binnen het document ontwikkelingsperspectief van basisschool Zuiderlicht. Het team heeft aangegeven, dat belangrijk te vinden. Hier kan een leerkracht in overleg met de IBer aangeven wat zij zelf kan en wat zij nog nodig heeft.

Aandachts- en ontwikkelpunten:

- De IBer moet een goed overzicht houden over welke leerlingen in aanmerking komen voor een OPP. Tijdens de groepsbesprekingen is het raadzaam met de leerkracht te kijken welke leerlingen voldoen aan de criteria. Deze leerlingen mogen niet te lang binnen het groepsplan blijven.
- De leerlingen met een OPP moeten halfjaarlijks geëvalueerd worden. De IBer en de leerkracht zijn hier samen verantwoordelijk voor.
- Het werken met een OPP moet een onderwerp van gesprek blijven. Tijdens vergaderingen en intervisie kan het werken met een OPP besproken worden, zodat leerkrachten hun handelingsbekwaamheid blijven ontwikkelen en leerkrachten zonder leerlingen met een OPP zich steeds bewust blijven van de essentie van goed signaleren en diagnosticeren.

5.2 Conclusies bij deelvraag 2

Deelvraag 2: Welke eisen stelt het team aan een document, qua vorm en inhoud, waarin het team het ontwikkelingsperspectief van een leerling kan borgen?

Aan het begin van het onderzoeksproces wisten nog niet alle teamleden welke onderdelen en informatie een document voor een ontwikkelingsperspectief zou moeten bevatten. Binnen de vergadering is daarover gediscussieerd. Het team heeft met behulp van twee formats van ontwikkelingsperspectieven punten aangegeven die zij vinden dat er in het document van Zuiderlicht horen. Daarbij is ook gekeken naar de eisen die de Inspectie van het Onderwijs aan OPP gesteld wordt. Door de plus- en minpunten naast een concept versie te leggen heeft het team kritisch gekeken naar het concept document. Belangrijke punten voor het team waren onder andere een handzaam en werkbaar document, bestaande uit een gedeelte voor in het leerlingdossier en een gedeelte voor in de klassenmap voor de leerkracht. Het document

moet duidelijk en overzichtelijk zijn, bestaande uit niet te veel pagina's. Ook is het wenselijk dat de gegevens niet herhaald ingevuld moeten worden.

Een wens van het team was om per vakgebied een schema te maken, waarbij de doelen en het uitstroomniveau ingevuld kon worden. Ook de afspraken, wie en wanneer er uitvoerend is vond het team belangrijk. De onderwijsbehoeften en stimulerende en belemmerende factoren moesten een plaats krijgen binnen het document. Volgens Clijsen (2007) zijn dit ook zeer belangrijke punten, die horen bij het bieden van goede zorg aan leerlingen en hebben ook een belangrijke plaats binnen de 1-zorgroute.

De IBer geeft in het interview ook aan dat de punten die Jansen aangeeft bij de bijeenkomst van WSNS-bijeenkomst van 18 april 2012 een belangrijke plaats binnen het document voor een ontwikkelingsperspectief van Zuiderlicht moeten krijgen. Het team draagt dit ook. De punten:

- Instroomgegevens met daarbij de laatste drie meetmomenten van Cito
- Leerrendementsverwachting per leergebied (DL, DLE, VS, NW en LR%)

zijn daarom aan het document toegevoegd. De andere punten van Jansen waren al door het team verzameld en als een eis aan het document vermeld.

Het document is ter vergadering nogmaals kritisch bekeken en er is door het team over gediscussieerd. Volgens het team was het document overzichtelijk en duidelijk en bevatte het alle eisen zoals die eerder door het team gesteld zijn. Er kwam wel een kritische kanttekening bij de plaats van de leerrendementsverwachting per leergebied (DL, DLE, VS, NW en LR%). Deze gegevens waren eerst in het planningsdeel van het onderwijsaanbod geplaatst. Volgens het team konden deze gegevens beter een plaats krijgen binnen het deel van het document dat in het leerlingdossier bewaard wordt. Deze gegevens zijn nu per vakgebied in een schema geplaatst. De leerkracht heeft deze gegevens niet dagelijks nodig, het is een hulpmiddel om de doelen te stellen en de leerrendementsverwachting te noteren.

Uit de bespreking heb ik de voor- en nadelen van het document op een rijtje gezet:

Voordelen van het concept document zijn:

- Het is een overzichtelijk document.
- Het document heeft een logische volgorde en indeling.
- Het document heeft per vakgebied een schema met doelen en uitstroomniveau.
- In het document is een duidelijke planning aanwezig.
- Het document bestaat uit een gedeelte dat in het leerlingdossier geplaatst wordt en een gedeelte dat de leerkracht in haar klassenmap kan bewaren en dagelijks als planning kan gebruiken.
- Bij de dagelijkse planning zijn de onderwijsbehoeften van de leerling in beeld gebracht, zodat leerkrachten daar steeds aan herinnerd worden.
- De stimulerende en belemmerende factoren van leerlingen kunnen ingevuld worden op het gebied van kindfactoren, onderwijsfactoren en externe factoren.
- In het document hoeven gegevens niet op verschillende plaatsen opnieuw ingevuld worden, het vraagt niet om gegevens te herhalen.
- Ouders en leerling worden gevraagd het document te tekenen, wat inhoudt dat de ouders en leerling goed op de hoogte zijn van de inhoud van het OPP en de gemaakte afspraken.
- Het aantal pagina's van het document is in totaal zes pagina's, waarvan er twee in de klassenmap van de leerkracht komen. Het is dus een compact en werkbaar document.

Nadelen en/of veranderpunten van het document zijn:

- Het team geeft aan de gegevens per vakgebied van de didactische leeftijd (DL), het didactisch leeftijdsequivalent (DLE), de vaardigheidsscore (VS), het leerrendementspercentage (LR%), de Cito Niveauwaarde (NW) en het uitstroomniveau niet te vinden passen bij het planningsgedeelte van het document. Het team vindt dat deze gegevens beter passen bij het gedeelte van het OPP dat in het leerlingdossier hoort. Het planningsgedeelte moet zo overzichtelijk mogelijk gehouden worden.

Het planningsdeel zag er bij het planningsdeel in de eerste versie zo uit:

(het voorbeeld van het vakgebied is technisch lezen)

Vak:	Doelen:	Onderwijsbehoefte:	Organisatie:
<i>Technisch lezen</i>			
DL:			<i>Dag:</i>
DLE:			<i>Tijd:</i>
VS:			<i>Wie:</i>
LR %:			<i>Materialen:</i>
Cito NW:			
Uitstroomniveau:			

Figuur 17. Planningsdeel in de eerste versie

Het veranderpunt van het team heeft ertoe geleid dat het planningsgedeelte er daarna in de voorlopige eindversie zo uit ziet:

Vak:	Doelen:	Onderwijsbehoefte:	Organisatie:
<i>Technisch lezen</i>			
			<i>Dag:</i>
			<i>Tijd:</i>
			<i>Wie:</i>
			<i>Materialen:</i>

Figuur 18. Planningsdeel in de laatste versie

De gegevens DL, DLE, VS, LR%, Cito NW en het uitstroomniveau hebben in het document een eigen plaats gekregen. Daar is punt 4, “toetsgegevens” van gemaakt:

4. Toetsgegevens						
	DL:	DLE:	VS:	LR%:	Cito NW:	Uitstroomniveau:
Technisch lezen						
Begrijpend lezen						
Spelling						
Rekenen						

Figuur 19. Schema voor toetsgegevens in de laatste versie

Het concept document voor een ontwikkelingsperspectief van Zuiderlicht is aan de hand van eerder genoemde wensen van het team aangepast en heeft geresulteerd in een voorlopige eindversie van het document voor een ontwikkelingsperspectief van Zuiderlicht.

Aandachts- en ontwikkelpunten:

- Het is raadzaam om het document voor een ontwikkelingsperspectief van Zuiderlicht nog een aantal maal te evalueren. Als er volgend schooljaar langer mee is gewerkt, zullen er waarschijnlijk nog meer voor- en nadelen benoemd kunnen worden. Het document blijft in ontwikkeling, aangezien het proces van meer handelingsbekwaam worden in het werken met een OPP ook in ontwikkeling is en blijft.
- Het ontwikkelingsperspectief blijft zich ook landelijk en binnen het Samenwerkingsverband WSNS steeds ontwikkelen. Het is belangrijk om deze ontwikkelingen nauwgezet te volgen en waar nodig de ontwikkelingen door te voeren op basisschool Zuiderlicht.

5.3 Conclusies bij deelvraag 3

Deelvraag 3: Hoe zet het format voor in de groep van het ontwikkelingsperspectief aan tot handelen van de leerkracht?

Het team heeft als eis aangegeven, dat het ontwikkelingsperspectief op Zuiderlicht een werkbaar document moest zijn. Daarom is er samen gekozen voor een document dat bestaat uit twee delen. Eén uitgebreid deel met alle gegevens en één beknopter deel met daarin een overzichtelijk planningsdeel voor het onderwijsaanbod voor in de klassenmap van de leerkracht.

Twee leerkrachten hebben het document voor ieder een eigen leerling ingevuld. Beide leerkrachten vonden het prettig om het document voor de eerste keer samen met de onderzoeker in te vullen. In de toekomst zou de IBer hier een begeleidende rol in kunnen spelen.

De overeenkomsten tussen de twee leerkrachten zijn:

- Het invullen verloopt vlot.
- Het is prettig om het document voor de eerste keer samen in te vullen.
- Het document is een mogelijkheid om de leerling uitgebreid in beeld te brengen.
- Het is belangrijk om eerst de gegevens, die nodig zijn om het document in te vullen klaar te leggen.
- Het is prettig om de ondersteuningsbehoeften in te vullen.
- Beide leerkrachten hebben kennis van Parnassys en gebruiken deze gegevens.
- Beide leerkrachten plaatsen het planningsdeel gelijk in de klassenmap.

De verschillen tussen de twee leerkrachten zijn:

- Eén leerkracht ziet het ook binnen de zorgstructuur als welkome aanvulling naast het groepsplan om nog betere zorg te bieden.
- Eén leerkracht heeft al inzicht in de doelen van SLO.
- Eén leerkracht kan niet gebruik maken van recente gegevens. Het overzicht vanuit Parnassys is verouderd.
- Eén leerkracht geeft aan het OPP een handig hulpmiddel te vinden, om met de ondersteunde collega's in haar groep op één lijn te komen met betrekking tot de zorg voor de leerling in de groep.

In het interview heeft de IBer aangegeven, dat de leerkrachten met leerlingen met een OPP hun zorg zoveel mogelijk in de groep moeten bieden. Het stellen van doelen en het planningsdeel van het onderwijsaanbod zorgen ervoor dat de leerkracht zeer kritisch moet kijken naar dat onderwijsaanbod en de manier waarop zij dat gaat verwezenlijken. Wie speelt er een rol en welke materialen zijn er nodig? De twee leerkrachten hebben tijdens het invullen van het document het denkproces hardop verwoord. Een aantal zaken hadden zij beide ook al georganiseerd binnen hun groep. Het invullen van het document zorgde ervoor dat het een vastgelegde afspraak werd. De leerkrachten gaven ook aan het planningsdeel goed te kunnen gebruiken voor andere collega's, bijvoorbeeld ondersteunende collega's, om aan te geven hoe de zorg en het onderwijsaanbod is georganiseerd.

Aandachts- en ontwikkelpunten:

- Het is belangrijk om bij het opstellen van het OPP steeds gebruik te maken van recente gegevens uit bijvoorbeeld Parnassys.
- Het stellen van doelen binnen een OPP heeft op dit moment nog onvoldoende aandacht gehad. Het is zinvol om daar volgend schooljaar een vergadering (of meerdere momenten) aan te besteden om de doelen van SLO te bespreken. Dan zullen leerkrachten een beter zicht krijgen hoe zij de doelen voor hun leerlingen kunnen bepalen.
- Als een leerling met een OPP ondersteund wordt door iemand anders dan de groepsleerkracht, kan door middel van het document en het planningsdeel, goed inzicht verkregen worden op de gemaakte afspraken en de doelen die er voor de leerling gesteld zijn. Het is belangrijk dat de IBer dit stuurt en begeleidt

5.4 Is de onderzoeksvraag beantwoord?

De conclusies die ik heb kunnen trekken bij deelvraag 1, 2 en 3 vertellen mij dat ik een antwoord heb kunnen geven op de onderzoeksvraag:

Wat is voor het team van basisschool Zuiderlicht een werkbaar document voor een ontwikkelingsperspectief voor leerlingen, dat past binnen de zorgstructuur?

Het is gelukt om samen met het team tot een voorlopige eindversie te komen van het document. Het is een voorlopige eindversie, omdat er in het schooljaar 2012-2013 verder gegaan wordt met het uitproberen van het document. Het zou best kunnen dat er aan de hand van ervaringen in de toekomst er nog aanpassingen aan het document gemaakt worden. Het komen tot een geschikt document was het doel in het onderzoek en is bereikt.

Het doel van het onderzoek, het team een stap te laten zetten in het meer handelingsbekwaam te worden met betrekking tot het OPP is ook gelukt. Dat is duidelijk in de vragenlijsten bij de eindmeting naar voren gekomen. Het team heeft meer informatie over het OPP, zij weet bij welke leerlingen een OPP gemaakt kan worden. Het team heeft zeer duidelijk aangegeven aan welke eisen het document, qua vorm en inhoud moest voldoen.

Hoofdstuk 6 Evaluatie onderzoek

6.1 Ethische reflectie

Boerman (2008) beschrijft in zijn notitie een richtlijn, waarin een aantal ethische uitgangspunten worden beschreven, die passen bij het praktijkonderzoek dat verbonden is aan een HBO-Master in het kader van de Master SEN bij Fontys OSO. Deze uitgangspunten heb ik bij mijn onderzoek gebruikt en ik heb steeds mijn eigen afwegingen gemaakt.

6.1.1. Vertrouwen, bedrog en zelfbedrog

De gegevens die ik in mijn onderzoek heb gebruikt zijn navolgbaar en transparant. Ik heb de gegevens steeds in het team en met mijn critical friends besproken. In mijn meesterstuk heb ik steeds de gebruikte bronnen van de gebruikte literatuur vermeld. Ik heb het team steeds geïnformeerd over het doel van het onderzoek en heb de gelegenheid om vragen te stellen en opmerkingen te plaatsen gegeven. Ik heb met de IBer afspraken gemaakt over welke zaken ik in het onderzoeksproces zou bespreken.

6.1.2 Zorgvuldigheid en nalatigheid

Ik heb zorgvuldig geprobeerd om gegevens nauwgezet te verzamelen. De vragenlijst die ik heb opgesteld heb ik eerst ter goedkeuring aan mijn begeleidster vanuit Fontys OSO voorgelegd. Ik heb steeds met een open blik gekeken naar de ontwikkelingen binnen het onderzoek en heb mij niet door mijn eigen opvattingen laten leiden. Daarom heb ik zelf de vragenlijsten niet ingevuld en meegenomen in de resultaten. Ik wilde neutraal blijven. De resultaten heb ik steeds geanonimiseerd, om te voorkomen dat collega's het gevoel hadden zich te moeten verantwoorden. Ik heb steeds het startplan, met daarin de onderzoeksvraag en deelvragen, als leidraad voor mijn onderzoek gebruikt.

6.1.3 Volledigheid en selectiviteit

Alle gegevens uit het onderzoek heb ik weergegeven. Ik heb alle gegevens zorgvuldig gebruikt om tot het document voor ontwikkelingsperspectief te komen en dit is ook met het team bekeken en besproken.

6.1.4 Concurrentie en collegialiteit

Ik ben op Zuiderlicht niet de IBer, maar ik ben groepsleerkracht. Dat heeft ervoor gezorgd dat mijn collega's mij soms in de rol van "IBer in opleiding" hebben meegemaakt. Het team heeft dat geaccepteerd en heeft aan de ontwikkelingen en uitdagingen rondom het onderzoeksproces enthousiast en betrokken meegedaan. Er is steeds in een open en prettige sfeer over het onderzoeksonderwerp gepraat en meegedacht. Er was zeker sprake van loyaliteit om elkaar te helpen en er is met respect met elkaar omgegaan.

6.1.5 Publiceren, auteurschap en geheimhouding

Doordat het ontwikkelingsperspectief een actueel onderwerp is binnen het onderwijsveld, kan ik me voorstellen dat anderen belangstelling hebben voor het document voor ontwikkelingsperspectief van Zuiderlicht. Diegenen moeten zich er wel van bewust zijn, dat dit een document is, geschikt voor onze school, met ons team en onze leerlingen. Het kan wel goed gebruikt worden als vergelijkingsmateriaal, zoals ik dat zelf ook met een aantal formats heb gedaan.

6.1.6 Onderzoek en opdracht

Op Zuiderlicht bestond nog geen document voor een ontwikkelingsperspectief. De behoefte daaraan bestond al wel. Om die reden heb ik in overleg met de IBer dit als onderwerp gekozen.

6.2 Persoonlijke ontwikkeling

Toen ik dit onderzoek een tijd terug startte, wist ik nog niet goed wat er allemaal op mijn pad zou komen. Ik had nog nooit eerder een onderzoek op deze manier gedaan. Ik was benieuwd of ik in mijn rol als leerkracht, ook IB zaken met mijn collega's kon bespreken en hoe zij daarop zouden reageren. Het onderwerp wat ik heb gekozen, het ontwikkelingsperspectief, bleek toch al snel nog een abstract onderwerp te zijn. Er worden wel eisen aan gesteld, maar toch gaf de Inspectie al snel aan, dat het nog een hele prille ontwikkeling binnen het onderwijs was. Toch bleek tijdens de momenten dat ik met het hele team, of teamleden afzonderlijk met het onderwerp bezig was, zij het nut en de noodzaak van het ontwikkelen van een document voor ontwikkelingsperspectief van Zuiderlicht. Door dit onderwerp te kiezen, wat zichtbaar verband houdt met de zorgstructuur heb ik me ontwikkeld in de competentie: *De IBer draagt*

zorg voor de overdracht van de zorgstructuur binnen de school aan (sub)groepen binnen het team, c.q. het team als totale groep.

Het team is steeds zeer betrokken geweest en heeft iedere tijdsinvestering, die ik vroeg zeer serieus opgepakt. Ik kan dus zeggen dat ik aan de competentie *De IBer initieert en onderhoudt een werkklimaat waarbinnen de ontwikkeling van gemeenschappelijke visies en teamleren mogelijk wordt ontwikkeld* heb.

Het starten met het verzamelen van literatuur heeft mijn eigen beeld verrijkt. Het heeft er ook voor gezorgd dat ik mijn collega's op een juiste manier kon informeren over het onderwerp. Door het afnemen van de vragenlijst nulmeting, wist ik goed welke informatie mijn collega's nodig hadden en heb daarop het vergadermoment voorbereid. Ik heb het idee dat ik dat op een adaptieve wijze heb gedaan. Het heeft de beginsituatie van het team goed aangegeven. Wat me af en toe wel onzeker maakte was de snelheid van het veranderen van informatie vanuit de overheid. Doordat de overheid op verschillende momenten met nieuwe informatie kwam, leerde ik dat het belangrijk is om als IBer steeds van de nieuwe ontwikkelingen op de hoogte te zijn. Je kunt het je als school niet permitteren om je veranderingen op oude gegevens te baseren.

Het op verschillende manieren verzamelen van data vond ik een uitdaging. Ik vond het best lastig om mijn collega's in hun al vaak volle agenda's te vragen om tijd te investeren. Daarom was het prettig om twee maal tijdens een vergadering een werkmoment te plannen. De andere momenten hebben mijn collega's toch enthousiast meegewerkt. Het heeft uiteindelijk geleid tot het resultaat, waar ik met het team samen voor ben gegaan.

Het begeleiden van de leerkrachten bij het invullen van het OPP vond ik erg leerzaam. Ik heb het idee dat de leerkrachten zich serieus genomen voelden en met hun vragen goed bij mij terecht konden. Het is de coachende rol van het IB wat mij steeds erg blijft aanspreken. Ik vind het prettig om mijn collega's te helpen en te begeleiden. *De IBer draagt zorg voor ondersteuning van de individuele groepsleraar in het vergroten, c.q. verwerven van handelingsbekwaamheid* is de competentie die ik nu ontwikkeld heb. Ik heb gemerkt dat collega's nu makkelijker bij mij binnenlopen en advies of hulp vragen.

Een verbeterpunt aan het onderzoeksproces is het plannen binnen de tijd. Ik had het heel prettig gevonden om de evaluatie van de twee leerkrachten die met het OPP aan de slag gingen nog te verwerken binnen dit meesterstuk. Ik merkte dat er op sommige momenten andere belangrijke onderwijs of organisatie taken prioriteit kregen. Dat is wel een aandachtspunt voor in de toekomst. In het onderwijs ben je vaak met zeer veel verschillende onderwerpen tegelijk bezig. Het is de kunst om voor het team daar een duidelijke weg in te vinden, zodat mensen ook goed weten waar ze aan toe zijn.

Het proces is nog niet afgelopen. Het document voor ontwikkelingsperspectief van Zuiderlicht is nog niet helemaal in de definitieve versie. De evaluatie van het werken met het OPP staat voor schooljaar 2012-2013 gepland. Het is een document wat door het proces van Passend Onderwijs nog best eens zou kunnen veranderen. Het is volgens mij heel belangrijk om de ontwikkelingen binnen de politiek en de Inspectie goed te blijven volgen. De bijeenkomsten van WSNS zijn daar heel erg waardevol voor. De bijeenkomsten die ik afgelopen periode heb mogen bijwonen, hebben mij heel veel informatie verschaft. Ik heb daar geleerd, dat het prettig is om met een groep IBers samen de recente ontwikkelingen te volgen en te bespreken wat dat voor ieder op zijn/haar school voor gevolgen heeft. Want ik vind dat toch wel heel belangrijk, de veranderingen binnen het Passend Onderwijs moeten een passende plaats krijgen op iedere school.

Het komt er samen op neer dat, wil je een ontwikkeling binnen je school goed opzetten, dat je dat niet alleen kunt. Ik heb door dit onderzoek geleerd dat je dat alleen samen kunt. Het team op school, de LOL groep op de opleiding. Samen sta je sterk voor ontwikkelingen binnen het onderwijs met de leerlingen altijd centraal.

Woord van dank

Ik wil een hartelijk woord van dank uitspreken aan allen die mij geholpen hebben met het tot stand komen van dit meesterstuk. Het team van Basisschool Zuiderlicht, dat steeds betrokken en enthousiast heeft meegewerkt aan het onderzoek. Mijn critical friends zowel binnen de opleiding als daarbuiten, voor hun feedback en tijd. Ook bedank ik Mevrouw Hermans, mijn begeleidster vanuit Fontys OSO.

Literatuurlijst

Boeken

- Beattie. J. (2006) Making Inclusion work. Effective practices for all teachers. Thousand Oaks, California; Corwin Press.
- Clijnen. A. (2007) Handreiking 1-zorgroute voor leerkrachten en intern begeleiders in het primair onderwijs. WSNS plus en KPC groep.
- Franke. R. (2008) Passend inclusief onderwijs: doen. Invoeringsprogramma. Antwerpen-Apeldoorn; Garant.
- Harinck. F. (2007) Basisprincipes Praktijkonderzoek. Antwerpen-Apeldoorn; Garant.
- Marzano. R.J. (2007) Wat werkt op school: research in actie. Meta-analyse van 35 jaar onderwijsresearch direct toepasbaar in beleid en praktijk. Middelburg; Bazalt.
- Pameijer. N. en Van Beukering T. (2008) Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider. Leuven; Acco.
- Van der Stap. M. (2009) Van kerndoel tot leerlijn. Concretisering van de kerndoelen voor het speciaal onderwijs. Amsterdam; Uitgeverij SWP.

Documenten

- Boerman. R. (2008) Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek. Tilburg; Fontys OSO
- Boswinkel. N. e.a. (2012) Passende perspectieven rekenen. Overzichten van leerroutes. Enschede; Stichting Leerplanontwikkeling (SLO)
- Damen, L.H. (2003) Onderwijsleermiddelen ZML. Leeromgevingen en leren leren. Enschede; Stichting Leerplanontwikkeling (SLO)
- Inspectie van het Onderwijs. (2011) Analyse en waardering van opbrengsten, september 2011
- Inspectie van het Onderwijs. (2012) Brochure Beoordeling van opbrengsten in het onderwijs, februari 2012
- Rapport periodiek kwaliteitsonderzoek basisschool Zuiderlicht. December 2007.
- Rapport van bevindingen, onderzoek naar kwaliteitsverbetering bij basisschool Zuiderlicht. Maart 2010.
- Zorgplan basisschool Zuiderlicht. December 2009.

Internetsites

- <https://portal.fontys.nl> (geraadpleegd in mei 2012)
- www.kbsdekubus.nl/leerlingenzorg/zorgstructuur/ (geraadpleegd in maart 2012)
- www.marant.nl (binnengehaald op 7 mei 2012)
- www.onderwijsinspectie.nl (geraadpleegd in maart 2012)
- www.ontwikkelingsperspectief.nl (geraadpleegd in maart 2012)
- www.ontwikkelingsperspectief.nu (geraadpleegd in maart 2012)
- www.passendonderwijs.nl (geraadpleegd in maart 2012)
- www.poraad.nl (geraadpleegd in maart 2012)
- www.rijksoverheid.nl (geraadpleegd in mei 2012)
- www.slo.nl (geraadpleegd in mei 2012)
- www.taalenrekenen.nl (geraadpleegd in maart 2012)
- www.wikipedia.nl (binnengehaald op 2 mei 2012)
- www.wsnstilburg.nl (geraadpleegd in april 2012)

Bijeenkomsten

- WSNS, IB-Netwerkbijeenkomst 25 januari 2012
- WSNS, Themamiddag IBers OPP 7 maart 2012
- WSNS, IB-Netwerkbijeenkomst 18 april 2012

Bijlagen

- Bijlage 1. Vragenlijst over het ontwikkelingsperspectief op basisschool Zuiderlicht nulmeting
- Bijlage 2. Concept format Ontwikkelingsperspectief 1
- Bijlage 3. Concept format Ontwikkelingsperspectief 2
- Bijlage 4. Voorlopige eindversie document Ontwikkelingsperspectief Zuiderlicht
- Bijlage 5. Vragenlijst over het ontwikkelingsperspectief op basisschool Zuiderlicht eindmeting

Bijlage 1. Vragenlijst over het ontwikkelingsperspectief op basisschool Zuiderlicht nulmeting

Vragenlijst over het ontwikkelingsperspectief op basisschool Zuiderlicht

Deze vragenlijst is gemaakt door Jennifer Friskus, student aan de IB-opleiding, Master of SEN van Fontys OSO te Tilburg. Zij neemt deze vragenlijst af in het kader van haar meesterstuk: *Het ontwikkelingsperspectief op basisschool Zuiderlicht. Samen bouwen aan de basis!*

Beste collega's,

22 maart 2012

Deze vragenlijst is bedoeld als nulmeting. Ik zou graag in kaart willen brengen wat we samen al van het Ontwikkelingsperspectief (OPP) weten.

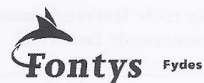
Willen jullie de stelling met een --, -, + of ++ beantwoorden? In het hokje van keuze kan een X geplaatst worden.

Stelling	--	-	+	++
Ik weet wat een OPP is.				
Ik beschik over voldoende informatie om een OPP te kunnen maken.				
Ik weet bij welke leerling(en) een OPP gemaakt kan worden.				
Ik weet waarom het maken van een OPP voor een leerling belangrijk is.				
Ik weet welke eisen de Inspectie van het Onderwijs stelt aan de beoordeling van een OPP.				
Ik weet welke onderdelen en informatie een OPP naar mijn idee moet bevatten.				
Ik heb al eens eerder een OPP opgesteld.				
Ik heb al eens eerder met een OPP gewerkt.				
Ik zie het nut in van het werken met een OPP.				

Heb je nog opmerkingen of vragen met betrekking tot OPP?

Bijlage 2.

Concept format Ontwikkelingsperspectief 1

Concept format Ontwikkelingsperspectief

Schoolgegevens

Schoolnaam:	
Adres:	
Telefoonnummer:	
Directeur:	
IB-er:	

Leerlinggegevens

Naam:		M/V
Geboortedatum:		
Adres:		
Telefoonnummer:		
Groepsverloop:		
DL:		

Invulgegevens

Datum invulling:	
Ingevuld door:	
OPP besproken op:	

Capaciteiten (IQ) onderzoek

Naam test:	
Datum afname:	
Afgenomen door:	
TIQ:	
VIQ:	
PIQ:	
Conclusie vanuit onderzoek	

1. Theoretische leerrendementsverwachting

Welk leerrendement en uitstroomniveau verwacht je op basis van de intelligentie?	
--	--

2. Didactische leerrendementsverwachting (voorspelling voor eind basisschool)

Vakgebied	Laatste Toets	Vaardigheids score	Niveau	Voorspelling voor eind basisschool
Technisch lezen				
Begrijpend lezen				
Spelling				
Rekenen				

Welke reële leerrendementsverwachting heb je op basis van de beschermende en de belemmerende factoren?

Analyse van beschermende en belemmerende factoren			
Datum:	Belemmerende factoren	Compenserende factoren	Onderwijsbehoeften
Kindfactoren			
Lichamelijk			
Gedrag			
Leren			
Schoolfactoren			
Leerkracht			
Groep			
School			
Externe factoren			
Gezin			
Vrije tijd			
Zorg			

3. Reële leerrendementsverwachting (DLE, vaardigheidsscore en uitstroomniveau)

Vakgebied	Voorspelling voor eind basisschool				
	DI	DLE	Vaardig- heidsscore	LRQ (percentage)	Uitstroom- profiel
Technisch lezen					
Begrijpend lezen					
Spelling					
Rekenen					
Algehele conclusie ten aanzien van de leerrendementsverwachting en uitstroom					

4. Einddoelen voor basisschool

Vakgebied	Doelen
Technisch lezen	
Begrijpend lezen	
Spelling	
Rekenen	

5 Uitwerking van het ontwikkelingsperspectief voor het komende half jaar (tussendoelen)

Vakgebied	Doelen
Technisch lezen	
Begrijpend lezen	
Spelling	
Rekenen	

6. Aanbod en materialen voor het komende half jaar

Vakgebied	Middelen
Technisch lezen	
Begrijpend lezen	
Spelling	
Rekenen	

7. Onderwijsbehoeften

Vakgebied	Onderwijsbehoeften wat betreft instructie, oefening, pedagogische aanpak, etc.
Technisch lezen	
Begrijpend lezen	
Spelling	
Rekenen	

8 Organisatie en klassenmanagement

Vakgebied	Organisatie en klassenmanagement
Technisch lezen	
Begrijpend lezen	
Spelling	
Rekenen	

8 Evaluatie

Vakgebied	Evaluatie: wie, wat en wanneer
Technisch lezen	
Begrijpend lezen	
Spelling	
Rekenen	

9. Conclusies naar aanleiding van de evaluatie

Vakgebied	Conclusies
Technisch lezen	
Begrijpend lezen	
Spelling	
Rekenen	

10. Ondertekening

10a Getekend vooraf	10b Getekend na conclusie
Handtekening leerkracht	Handtekening leerkracht:
Handtekening IB-er	Handtekening IB-er
Handtekening ouder(s)/verzorger(s):	Handtekening ouder(s)/verzorger(s):
Datum:	Datum:

Bijlage 3.

Concept format Ontwikkelingsperspectief 2

Groei-Werkdocument – OPP			
Naam (j/m) :	Groepsverloop:		
Geboortedatum :	Groepsleerkracht(en):		
Adres :	IB:		
Gezinssamenstelling :	Schoolbegeleider:		
Nationaliteit :	Betrokken andere externen:		
Niveau van Zorg :			
☐ Gesprek Intern begeleider/Schoolbegeleider ☐ Kindgesprek, toevoegen formulier ☐ Oudergesprek ☐ Handelingsplanning met evaluatie: groepsoverzicht/groepsplan ☐ Relevante informatie uit dossier toegevoegd: ☐ Onderzoek onderwijsbegeleidingsdienst of andere instantie afgenomen Diagnostische onderzoeken: Datum:			
1. Welke vragen hebben de leerkracht en/of het kind en/of de ouders?			
Datum bespreking:	Aanwezig:	Aanleiding + vraag	Doel bespreking

December 2010
©copyright NTO-Effekt
1

Groei-Werkdocument – OPP

2. Overzicht: wat weten we al van deze situatie?

Datum:

Zet een datum voor bijgewerkte opmerkingen. Verouderde info die niet meer van toepassing is weghalen

Het kind: gedrag, sociaal-emotioneel functioneren

(zoals naar binnen of buiten gericht gedrag, sociaal inzicht, sociale vaardigheden, omgaan met en uiten van emoties)

Stimulerend +:

Belemmerend -:

Aangrijpingspunten/Kansen !:

Het kind: werkhouding en taakgedrag

(zoals concentratie, zelfstandig werken, motivatie, plannen, keuzes maken, zelfverantwoordelijkheid)

Stimulerend +:

Belemmerend -:

Aangrijpingspunten/Kansen !:

Het kind: cognitief functioneren en leerontwikkeling

(zoals informatie uit methodegebonden toetsen, gegevens LVS, intelligentieniveau en –profiel)

Stimulerend +:

Belemmerend -:

Aangrijpingspunten/Kansen !:

Het kind: creatieve, muzikale en beeldende ontwikkeling

(zoals muzikaliteit, vaardigheden bij tekenen, handvaardigheid, toneel, creatief schrijven e.d.)

Stimulerend +:

Belemmerend -:

Aangrijpingspunten/Kansen !:

Groei-Werkdocument – OPP

Het kind: lichamelijk functioneren

(zoals gehoor, visus, motoriek, lengte, gewicht, verzorging, medicatie)

Stimulerend +:

Belemmerend -:

Aangrijpingspunten/Kansen !:

De leerkracht:

(zoals pedagogisch-didactische vaardigheden, klassenmanagement, communicatie en interactie)

Stimulerend +:

Belemmerend -:

Aangrijpingspunten/Kansen !:

De leeromgeving / de groep:

(zoals gedrag groepsgenoten, pedagogisch klimaat, methoden en leermiddelen, inrichting klas)

Stimulerend +:

Belemmerend -:

Aangrijpingspunten/Kansen !:

Gezin en ouders:

(zoals kenmerken gezin, cognitieve stimulering en verwachtingen, aandacht en steun, lichamelijke verzorging)

Stimulerend +:

Belemmerend -:

Aangrijpingspunten/Kansen !:

3. Leerrendement: $DLE : DL \times 100\% = LR$

Didactisch Niveau	Toets	DL	VS Cito	DLE	LR	Uitstroom-Profiel
Technisch Lezen						
Begrijpend Lezen						
Spelling						
Rekenen en Wiskunde						

Groei-Werkdocument – OPP

4. Inzicht: hoe zou het komen dat de situatie nu zo is? Welke mogelijke verklaringen zijn er?

Wat doet ertoe vanuit het kind, de ouders, de thuissituatie, de leerkracht en de groep?

Hoe is de wisselwerking? Hoe ontstaat dit gedrag? Welke omstandigheden zijn erop van invloed?

Welk gedrag van de leerkracht maakt dat het gedrag af- of juist toeneemt?

Datum:

(Voorlopig) verklarend beeld:

5. Uitzicht: wat zijn de (voorlopige) onderwijsbehoeften van dit kind?

Waar gaan we aan werken? Leg de relatie met je groepsoverzicht!

Datum:

Handreiking: hoe sluit ik aan bij dit kind? Hoe leert dit kind het beste?

Extra/andere onderwijsbehoeften:

Ontwikkelingsgebied:	Korte termijn doelen:	Dit 'vraagt' het kind aan ons en heeft dus nodig:
Technisch Lezen: Datum:		
Begrijpend Lezen: Datum:		
Spelling: Datum:		
Rekenen/Wiskunde: Datum:		
Sociaal Emotioneel: Datum:		
Anders: Datum:		

Groei-Werkdocument – OPP

6. Wat zijn de ondersteuningsbehoeften van de leerkracht?

Waar wil jij als leerkracht vaardiger in worden, wat wil je weten en leren?

Als leerkracht wil ik bereiken dat:

Datum:

Zelf kan ik:

Verder heb ik nodig ter ondersteuning:

Groei-Werkdocument – OPP

Afspraken en planning

7. Wat spreken we af en plannen we?

Verwerk de consequenties voor het plannen en organiseren van het onderwijsaanbod ook in je groepsplan.

8. Wat is het resultaat?

Verwerk de effecten van deze afspraken ook bij stimulerend en belemmerend in je groepsoverzicht.

Wat gaan we doen?	Wie doet dat?	Wanneer? Gedurende?	Wat is het resultaat?
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			

Groei-Werkdocument – OPP

OPP

9. Uitstroomniveau

Verwacht uitstroomniveau VO:

Datum:

Argumentatie:

Lange Termijn doelen:

Didactisch:

Pedagogisch:

Periode doelen (zie groepsoverzicht):

Planning onderwijsaanbod zie groepsplan en weekplanning.

Groei-Werkdocument – OPP

OPP

10. Leerrendementsverwachting; gewenste DLE : DL op dat moment X 100% = LRV

Prognose volgend Meetpunt:	Toets	DL	VS Cito	DLE	LRV
Technisch Lezen					
Begrijpend Lezen					
Spelling					
Rekenen en Wiskunde					

OPP

11. Evaluatie

Twee keer per jaar didactische doelen (Januari en Juni)

Een keer per jaar uitstroomprofiel (Juni)

Didactisch:

Pedagogisch:

Overig:

Groei-Werkdocument – OPP

OPP

12. Ondertekening

Handtekening:

Ouder(s):

Leerkracht(en):

Intern begeleider:

Bijlage 4. Voorlopige eindversie document Ontwikkelingsperspectief Zuiderlicht

Ontwikkelingsperspectief

Schoolgegevens	
Schoolnaam:	
Adres:	
Telefoonnummer:	
Directeur:	
Intern begeleider:	

Leerlinggegevens		
Naam:		M / V
Geboortedatum:		
Adres:		
Telefoonnummer:		
Groepsverloop:		
Didactische leeftijd:		

Invulgegevens	
Datum invulling:	
Ingevuld door:	
OPP besproken met:	

Instroomgegevens	
IQ:	
Onderzoeks- gegevens:	
Laatste 3 meetmomenten Cito LOVS:	

1. Theoretische leerrendementsverwachting	
Welk leerrendement en uitstroomniveau wordt verwacht op basis van (eventueel) onderzoek en gegevens uit Parnassys en PDR (Pedagogisch Registratiesysteem)	

2. Stimulerende en belemmerende factoren voor de leerling			
		Stimulerend:	Belemmerend:
Kindfactoren	Cognitief:		
	Gedrag:		
	Fysiek:		
Schoolfactoren	Leerkracht:		
	Groep:		
	School:		
Externe factoren	Gezin:		
	Vrije tijd:		
	Zorg:		

3. Ondersteuningsbehoeften van de leerkracht
Als leerkracht wil ik bereiken dat: Zelf kan ik: Verder heb ik nodig ter ondersteuning:

4. Toetsgegevens						
	DL:	DLE:	VS:	LR%:	Cito NW:	Uitstroomniveau:
Technisch lezen						
Begrijpend lezen						
Spelling						
Rekenen						

5. Afspraken en planning onderwijsaanbod					
Vakgebied:	Wat?	Wie?	Wanneer? Gedurende?	Met als einddoel?	Met als tussendoel voor 1 jaar?
Technisch lezen					
Begrijpend lezen					
Spelling					
Rekenen					

6. Halfjaarlijkse evaluatie
Datum: Besproken met:
Conclusies en bijstellingen:

7. Ondertekening
Handtekening van: <i>De leerling:</i> <i>De ouders/verzorgers:</i> <i>De leerkracht:</i> <i>De intern begeleider:</i>

Als bijlage: Planning onderwijsaanbod uit het Ontwikkelingsperspectief voor in de klassenmap van de leerkracht.

Planning onderwijsaanbod uit het Ontwikkelingsperspectief

Naam leerling:	
Groep:	
Periode:	

Zie het OPP in het leerlingdossier.

Vak:	Doelen:	Onderwijsbehoefte:	Organisatie:
<i>Technisch lezen</i>			
			<i>Dag:</i> <i>Tijd:</i> <i>Wie:</i> <i>Materialen:</i>

Vak:	Doelen:	Onderwijsbehoefte:	Organisatie:
<i>Begrijpend lezen</i>			
			<i>Dag:</i> <i>Tijd:</i> <i>Wie:</i> <i>Materialen:</i>

Vak:	Doelen:	Onderwijsbehoefte:	Organisatie:
<i>Spelling</i>			
			<i>Dag:</i> <i>Tijd:</i> <i>Wie:</i> <i>Materialen:</i>

Vak:	Doelen:	Onderwijsbehoefte:	Organisatie:
<i>Rekenen</i>			
			<i>Dag:</i> <i>Tijd:</i> <i>Wie:</i> <i>Materialen:</i>

Bijlage 5. Vragenlijst over het ontwikkelingsperspectief op basisschool Zuiderlicht eindmeting

Vragenlijst over het Ontwikkelingsperspectief op basisschool Zuiderlicht

Deze vragenlijst is gemaakt door Jennifer Friskus, student aan de IB-opleiding, Master of SEN van Fontys OSO te Tilburg. Zij neemt deze vragenlijst af in het kader van haar meesterstuk: *Het ontwikkelingsperspectief op basisschool Zuiderlicht. Samen bouwen aan de basis!*

Beste collega's,

19 april 2012

Deze vragenlijst is bedoeld als eindmeting. Ik zou graag in kaart willen brengen hoe onze kennis en kunde ten aanzien van het Ontwikkelingsperspectief (OPP) veranderd is.

Willen jullie de stelling met een --, -, + of ++ beantwoorden? In het hokje van keuze kan een X geplaatst worden.

Stelling	-	-	+	+
	-			+
Ik weet wat een OPP is.				
Ik beschik over voldoende informatie om een OPP te kunnen maken.				
Ik weet bij welke leerling(en) een OPP gemaakt kan worden.				
Ik weet waarom het maken van een OPP voor een leerling belangrijk is.				
Ik weet welke eisen de Inspectie van het Onderwijs stelt aan de beoordeling van een OPP.				
Ik weet welke onderdelen en informatie een OPP naar mijn idee moet bevatten.				
Ik heb al eens eerder een OPP opgesteld.				
Ik heb al eens eerder met een OPP gewerkt.				
Ik zie het nut in van het werken met een OPP.				

Heb je nog opmerkingen of vragen met betrekking tot OPP?
